801

శ్రీరస్తు.

సటీకాంధ్రనామసంగ్రహము

గ్రంథాలయము స్థాపితము 193.

దేవవర్గు.

అవతారిక.

ఆంధ్రనామసంగ్రహ మనెడు నీగ్రంథమును జేయనుద్యమించిన కవిలక్ష్మణ మంత్రియనెడు నీగ్రంథకర్త తానుజేయంబూనిన యీగ్రంథము నిర్విఘ్నముగా సమాప్తినొందుటకొఱకు యిష్టదేవతలగు విశ్వేశ్వరగణేశ్వరులను దనమనంబున లెస్సగా, ప్రార్థించి యట్లు గ్రంథాదియందుఁ జేయవలసినయుత్తమాచారముఁ దనశిష్యవర్గమునకు దెలుపుటకై గ్రంథరూపముగా 'శ్రీపతి' యను మొదటి పద్యముచే నాదేవతల ప్రార్థనమును, రెండవపద్యముచేతఁ దనగ్రంథనాయకుఁడైన కాశీవిశ్వనాథుని, మూఁడవ పద్యముచేత గ్రంథసంయకాంకిత ప్రతిజ్ఞను గృహనామసహిత జనకనామస్వనామ గ్రంథనామాను వర్ణనలను జేయుచున్నాడు. ఈమూఁడుపద్యములు నేకాన్వయముకలవి కావున గుళకమనఁబడును. ఇట్లు అయిదాఱుపద్యములను కుళకముగాఁ జెప్పెడువాడు కావ్యాదులయందు మెండుగాఁ గలదు.

క. శ్రీపతివంద్య విశాలాక్షీపతిని భజించి యిష్టసిద్ధులు వరుసం
ప్రాపింపఁగ గణనాథుని శ్రీపాదంబులకు నెఱఁగి చెందిన వేడ్కన్. ౧

క. నతభక్తలోకరక్షారతికిం జంచత్కృపా తరంగితమతికిన్
శతమఖముఖ సురనుతిసంగతికిన్ మహిమోన్నతికిని గాశీపతికిన్. ౨

తే. అంకిత మొనర్తుఁ దెలుఁగుఁబేళ్ళరసి కూర్చి, గరిమతో నాంధ్రనామ
సంగ్రహ మనంగ, నమరుకృతిఁ బైఁడిపాటి యేకామ్రమంత్రి, సు
తుఁడఁ గవిలక్ష్మణాఖ్యుఁడ సుజనహితుఁడ. 3

టీక. ఇష్టసిద్ధులన్ - ఇష్ట=కోరఁబడిన, సిద్ధులన్=పనులు చక్కఁబడుటలను, వరుసన్=క్రమముగా, ప్రాపింపఁగన్=పొందుటకు, శ్రీపతి

వంద్యుఁ-శ్రీ=సంపదధిష్ఠాన దేవతయగు లక్ష్మీదేవికి, పతి=నాయకుఁ డగుశ్రీమన్నారాయణునికి, వంద్యుఁ=ఆరాధింపఁ దగినవాఁడైన, విశాలాక్షీపతిని=విశాలాక్షి యనెడు పేరిటఁ బ్రసిద్ధి నొందియుండు పార్వతీ దేవికి పెనిమిటియగు విశ్వేశ్వరుని, భజించి=సేవించి, గణనాథుని శ్రీపాదంబులకున్-గణ=ప్రమథాది గణములకు, నాథుని=ప్రభువగు విఘ్నేశ్వరునియొక్క, శ్రీపాదంబులకున్=శుభకరములగు పదములకు, ఎఱఁగి=వాదనముచేసి, చెందిన=పొందిన, వేడ్కన్=ఆనందముతో, పైఁడిపాటి యేకామ్రమంత్రిసుతుఁడ-పైఁడిపాటి యేకామ్రమంత్రికిఁ బుత్త్రుఁడును, (ఇచ్చట పైడిపాటియను శబ్దము గృహనామమని తెలియఁదగ్గది) సుజనహితుఁడ-సుజన = సత్పురుషులకు, హితుఁడ=ఇష్టుఁడైనవాఁడును, కవిలక్ష్మణాఖ్యుఁడ—కవిలక్ష్మణ=కవిలక్ష్మణుఁడను, ఆఖ్యుఁడ=నామముగలవాఁడు నగు నేను, తెలుఁగుపేళ్లు=ఆంధ్రభాషాశబ్దములను, అరసి=నిఖిలాంధ్ర గ్రంథములయందు విమర్శించి, కూర్చి=అనూపర్యాయములతోఁజేర్చి, ఆంధ్రనామసంగ్రహము-ఆంధ్రనామ=తెలుఁగుమాటలయొక్క, సంగ్రహము=సంక్షేపించిచెప్పుట. అనఁగన్=అని వ్యవహరించుటచేత, గరిమతోన్=గౌరవముతో, అమరు=తగియుండెడి, కృతిన్=గ్రంథమును, నతభక్తలోకరక్షారతికిన్-నత=నమస్కరించువారును, భక్త=భక్తులును అగు, లోక=జనులయొక్క, రక్షా=కాపాడుటయందు, రతికిన్=ఆసక్తిగలవాఁడును, చంచత్కృపా తరంగితమతికిన్. చంచత్=కదలుచున్నట్టి, కృపాతరంగిత=దయారస తరంగములతోఁగూడిన, మతికిన్=మానసముగలవాఁడును, శతముఖముఖసురనుతిసంగతికిన్-శతముఖముఖ=దేవేంద్రుఁడు మొదలైన, సుర=దేవతలయొక్క, నుతి=స్తోత్రములయొక్క, సంగతికిన్=సందర్భము కలవాఁడును, మహిమోన్నతికిని=ప్రభావాధిక్యముగల వాఁడునైన, కాశీపతికిన్-కాశీ=వారణాశీపురికి, పతికిన్=ప్రభువునగు విశ్వేశ్వరునికి, అంకితము=కృతిని

చ్చుటను, ఒనర్తుఁ = చేయుదును.

అవతారిక. ఇపుడు గ్రంథకర్త తాను జేయంబూనిన గ్రంథము నందు సంకేతంబును దెలియఁ జేయుచున్నాడు.

తే. దేవ మానవ స్థావర తిర్యగాఖ్య, వర్గు లొనరింతు నానార్థ వర్గుఁ గూడ, వర్గములుగాఁగఁ గూర్తు నాహ్వాయములందు. నిఁకుదు వివరించు నెడల సంస్కృతపదంబు. ౪

టీక. దేవమానవస్థావరతిర్యగాఖ్య వర్గులు = దేవవర్గు, మానవవర్గు, స్థావరవర్గు, తిర్యగ్వర్గు. అను పేర్లుగల నాలుగువర్గులను, నానార్థవర్గుఁగూడఁ = నానార్థవర్గునను నైదవవర్గుసైతము, ఒనరింతుఁ = చేసెదను. అందును = ఆవర్గులయందును, ఆహ్వాయములు = పేళ్ళను, వర్గములుగాఁగఁ గూర్తుఁ = ఒకటికి నొకటిసంబంధముగలవానినిగాఁ జేర్తును. వివరించు నెడలఁ = అర్థమును దెలియఁబలుకు నెడల, సంస్కృత పదంబుఁ = సంస్కృతపదమును, ఇడుదుఁ = ఉంతును.

అవతారిక. ఇపుడు గ్రంథకర్త కృతిపతియగు విశ్వేశ్వరుని సంబోధనచేసి యెచ్చరికను జెప్పుచున్నాఁడు.

క. శ్రీలలనాధపవంద విశాలాక్షీ ప్రాణనాథ శతమఖముఖ దిక్పాలాభీష్టద సమధిక శీలా కాశీనివేశ శ్రీవిశ్వేశా. ౫

టీక. శ్రీలలనాధిప = లక్ష్మీస్వరూపురాలగు సీతాదేవికిఁ బెనిమిటియగు శ్రీరామపరబ్రహ్మమూర్తికి, వంద్య = పూజ్యుఁడవైనను, విశాలాక్షీ ప్రాణనాథ = విశాలాక్షీ దేవికిఁ బ్రియుఁడవైనను, శతమఖముఖ దిక్పాలాభీష్టద = దేవేంద్రుఁడు మొదలగు దిక్పతులకు నభీష్టము నిచ్చువాఁడవైనను, సమధికశీలా = ఎక్కువశీలముగల వాఁడవైనను, కాశీనివేశ = కాశీపట్టణము స్థానముగాఁ గలవాఁడవైనను, శ్రీవిశ్వేశా = శ్రీమంతుఁడ వగు విశ్వేశ్వర స్వామీ! (అవధరింపుము.)

సీ. ముక్కంటియరవది మోములవెలుఁగు విమసిగదయ్యంబు నిత్తెగాఁ

గ, గట్టువిల్తుఁడు గఱకంఠుఁడు మిక్కిలి కంటి దేవర బేసి కంటివేల్పు,
వలిమలల్లుఁడు మిన్నువాఁకతాలుపు కొండవీటిజంగము గుజ్జువేల్పు
తండ్రి, వలరాజుసూడు జక్కులరేని చెలికాఁడు బూచులయొకి
మీఁడు పునుకతాల్పు, విసపుమేఁతరి జన్నంపువేఁటకాఁడు, బుడుత
నెలతాల్పు వెలియాలపోతుజాతు, తోలుదాలుపు మున్మొనవాలు
దాల్పు, నాఁగ భవదాఖ్యలొప్పు నంధకవిపక్ష. ౬

టీక. ముక్కంటి = మూఁడుకన్నులుగల్లవాఁడు, అరవదిమోముల వేలుపు = ఆఱుమోములుగల దేవుఁడు, మిన్నుసిగదయ్యాబు = ఆకాశము శిఖగాఁ గలిగిన దేవుఁడు, మిత్తిగొంగ = మృత్యువును సంహరించినవాఁడు, గిట్టువిల్తుఁడు = మేరుపర్వతము విల్లుగాఁగలవాఁడు, కఱకంఠుఁడు = నల్లని కంఠముగలవాఁడు, మిక్కిలికంటిదేవర = ఎక్కువకన్నుగల దేవుఁడు బేసికంటివేల్పు = సరిగానికన్నులుగల దేవుఁడు, వలిమలల్లుఁడు = హిమవంతునకు అల్లుఁడు, మిన్నువాంకతాలుపు = ఆకాశగంగను ధరించినవాఁడు, కొండవీటిజంగము = కైలాసపర్వతము పట్టణముగాఁగలిగిన భిక్షుకస్వరూపధారి, గుజ్జువేల్పుతండ్రి = విఘ్నేశ్వరునకుఁ దండ్రి, వలరాజుసూడు = మన్మథునకుఁ బగవాఁడు, జక్కులరేనిచెలికాఁడు = కుబేరునకు స్నేహితుఁడు, బూచులయొకిమీఁడు = పిశాచములకు రాజు, పునుకతాల్పు = బ్రహ్మకపాలమును ధరించినవాఁడు, విసపుమేఁతరి = విషమును భక్షించినవాఁడు, జన్నంపువేఁటకాఁడు = దక్షయజ్ఞధ్వంసకుఁడు, బుడుతనెలతాల్పు = బాలచంద్రుని ధరించినవాఁడు, వెలియాల పోతుజాతు = ధవళవృషభము నెక్కువాఁడు, తోలుదాలుపు = చర్మమును ధరించినవాఁడు, మున్మొనవాలుదాల్పు = త్రిశూలమును ధరించినవాఁడు, నాఁగ = అనఁగా, ఈ పేరులను, అంధకవిపక్ష = అంధకాసురునకు శత్రువైన ఓ శివా! భవదాఖ్య లొప్పున్ = నీపేళ్ళుగా నుండఁదగును.

సీ. సోఁకుమూఁకలగొంగ చుట్టఁబ్రదుకు దుర్వుండు పచ్చవిల్తునితండ్రి లచ్చి

ముగేఁడు, పులుగుతత్తడిజట్టు వలమురితాలుపు వెన్నుఁడు కరివేల్పు వెన్నదొంగ, నునుగాడ్పు దిండిపానుపుఁ బాన్పుమేటి బమ్మదేవర తండ్రి తమ్మికంటి, పదివేసములసామి పసిఁడిపుట్టముతాల్పు కవ్వడి నెచ్చెలి తరిగట్టుదారి, ఆలకాపరి వ్రేతల మేలువాఁడు, పాలకడల్లుఁడును బక్కిడాలుదేఁడు, రేయిఁబవలును జేయు కన్దోయివాఁడు, మామ మామనహారి మొప్పు శ్రీమహేశా. ౨

టీక. సోఁడుముకలగొంగ = రాక్షససమూహములను గొట్టిన వాఁడు, చుట్టుఁగైదుపుట్జోదు = చక్రాయుధధరించిన యోధుఁడు, పచ్చవిల్తుని తండ్రి = మన్మథునకుఁదండ్రి, లచ్చిమగఁడు = లక్ష్మీదేవికి పెనిమిటి, పులుఁగుతత్తడి = గరుడవాహనము నెక్కువాఁడు, వలమురితాలుపు - శంఖమును ధరించినవాఁడు, వెన్నుఁడు = సర్వప్రపంచమును వ్యాపించియున్నవాఁడు, కరివేల్పు = నల్లనిదేవుఁడు, వెన్నదొంగ = వెన్నదొంగిలించినవాఁడు, నునుగాడ్పు దిండిపానుపుఁ బాన్పుమేటి పాఠాంతరము॥ నునుగాలిమేఁత పానుపుఁబాన్పుఁడేవాఁడు = వాయువును భక్షించు శేషుఁడనుపానుపునందు శయనించినవాఁడు, బమ్మదేవర తండ్రి = బ్రహ్మదేవునకుఁదండ్రి, తమ్మికంటి = పద్మములవంటి నేత్రములు గలవాఁడు, పదివేసములసామి = దశావతారస్వరూపములను ధరించిన దేవుఁడు, పసిఁడి పుట్టముతాల్పు = కనకాంబరధారి, కవ్వడి నెచ్చెలి = అర్జునునకు స్నేహితుఁడు, తరిగట్టుదారి = మందరపర్వతమును ధరించినవాఁడు, ఆలకాపరి = గోవులను గాచినవాఁడు, వ్రేతలమేలువాఁడు - గోపస్త్రీలకు ఇష్టుఁడు, పాలకడల్లుఁడు = క్షీరసముద్రునకు అల్లుఁడు, పక్కిడాలుదేఁడు = గరుడధ్వజము గలవాఁడు, రేయిఁబవలును జేయు కన్దోయివాఁడు = రాత్రిని బగటిని జేయునట్టి చంద్రసూర్యులు నేత్రద్వయముగాఁ గలవాఁడు, మామ మామ మామనుదాగు [illegible] ముద్రకు మామ, [illegible] నీ [illegible] పేరు చేతను, హారి మొప్పుక = [illegible]

వొప్పను. మామమామ యెట్లాగన, సముద్రుఁడు తనకూఁతురైన లక్ష్మీదేవిని విష్ణువునకు భార్యగా నిచ్చెను గాన విష్ణువునకు సముద్రుఁడు మామ యయ్యెను. విష్ణువు తనకూఁతురయిన, గంగను సముద్రునకు భార్యఁగా నిచ్చెను గాఁ సముద్రునకు విష్ణువు మామ యయ్యెను.

సీ. పక్కిడాల్వేలుపు పొక్కిలిపసిబిడ్డఁ డంచతేజినెక్కి యాఁడుకాఁడు,
మనెడు ప్రొద్దులనోసళ్లను వ్రాయుదేవర చదువుల వేలుపు జన్ని
గట్టు, తెలిదమ్మిగద్దియఁ గొలువుండు రాయఁడు నిక్కపుజగమేలు నే
ర్పుకాఁడు, కడుపుబంగారు బొక్కసముఁ జేసినమేటి పోరోగిరము
తిండి పోతుతండ్రి, నలుపతమ్మిచూలి నలుమొగంబుల వేల్పు, వే
ల్పు పెద్ద పలుకువెలఁదిమగఁడు, తాతబమ్మయన విధాతనామము
లొప్పు నఘవినాశయీశ యభ్రకేశ.

టీక. పక్కిడాల్వేలుపు పొక్కిలిపసిబిడ్డఁడు = విష్ణువుయొక్క నాభివలననుండి పుట్టిన పసిబాలుఁడు, అంచతేజినెక్కి యాఁడుకాఁడు = హంసవాహనము నెక్కి తిరిగెడు యోధుఁడు, మనెడు ప్రొద్దులనోసళ్లను వ్రాయుదేవర = జీవించెడు కాలములను నొసళ్లయందు వ్రాయునట్టి దేవుఁడు, చదువుల వేలుపు = విద్యలకు దేవుఁడు, జన్నిగట్టు = యజ్ఞోపవీతమును ధరించినవాఁడు, తెలిదమ్మిగద్దియఁ గొలువుండు రాయఁడు = శ్వేతపద్మాసనమందుఁ గూర్చుండి యేలురాజు, నిక్కపుజగమేలు నేర్పుకాఁడు = సత్యలోకము నేలునట్టి నేర్పుగలవాఁడు, కడుపుబంగారు బొక్కసముఁ జేసినమేటి = గర్భమును బంగారపుఁ గొట్టుఁగాఁ జేసికొన్న దిట్టరి, పోరోగిరము తిండిపోతుతండ్రి = కలహమే యన్నముగాఁగల నారదున కుఁదండ్రి, నలువ = నాలుగునోళ్లుగలవాఁడు, తమ్మిచూలి = పద్మమునఁ బుట్టినవాఁడు, నలుమొగంబుల వేల్పు = నాలుగుముఖములుగల దేవుఁడు, వేల్పుపెద్ద = దేవతలలోఁ బెద్ద, పలుకువెలఁదిమగఁడు = సరస్వతికి పెనిమిటి, తాత, బమ్మ, అనునీ ౧౭ ను, విధాతనామములౌ

ష్ణ = బ్రహ్మపేళ్ళుగా నుండఁదగును.

తే. గట్టురాయనిపట్టి ముక్కంటి వెలఁది, యేనుగుల గొంగతత్తడి నెక్కుదంట, సామిసామేనుఁ జేకొన్న చానజగముతల్లి, యనఁగ గౌరి పేర్కొప్పు ధర నుమేశ ౯

టీ. గట్టురాయనిపట్టి = హిమవంతునకుఁ గూఁతురు, ముక్కంటివెలఁది = ఈశ్వరునికి భార్య, ఏనుఁగుల గొంగతత్తడినెక్కుదంట = సింహవాహనము నధిష్టించుదిట్టరి, సామిసామేనుఁ జేకొన్నచాన = పెనిమిటియొక్క అర్ధాంగమునంగీకరించినచిన్నది, జగముతల్లి = లోకమాత, అనఁగను, ఉమేశ = ఈశ్వరుఁడా, ధరన్ = భూమియందు, గౌరిపేర్కొప్పున్ = పార్వతికిఁ బేళ్ళుగా నొప్పును.

తే. లచ్చి కలిములజవరాలు పచ్చవిల్తు, తల్లి కడవేల్పువ్రాలు తల్లితల్లి, కడలికూఁతురు సిరిలిబ్బి పడఁతితమ్మి, యింటిగరితన శ్రీయొప్పు మృగధరాంక. ౧౦

టీ. లచ్చి = లక్ష్మి, కలిములజవరాలు = భాగ్యప్రదయైనదేవత, పచ్చవిల్తునితల్లి = మన్మథునితల్లి, కడవేల్పువ్రాలు = విష్ణునకుభార్య, తల్లితల్లి = తల్లియైన గంగకుఁదల్లి॥ పా॥ తాతతల్లి = బ్రహ్మకుఁదల్లి, కడలికూఁతురు = సముద్రునికూఁతురు, సిరిలిబ్బిపడఁతి = ధననిక్షేపములయందుండుదేవత, తమ్మియింటిగరిత = పద్మాలయమునందుండు స్త్రీ, అన నీ ౯ యును లక్ష్మీదేవి పేళ్ళుగా నొప్పును, తల్లితల్లి యనఁగా, విష్ణువునకు కూఁతురగు గంగ సముద్రునకు భార్యయైనది కాన లక్ష్మీదేవికిఁ గంగతల్లియాయెను. సముద్రునికూఁతురైన లక్ష్మి విష్ణువునకు భార్యయైనందున గంగకుఁ లక్ష్మీదేవి తల్లియాయెను.

క. తలవాకిటను మెలఁగెడుపొలఁతుక, పలుకులవెలఁది పుత్త్రము ముత్త్రి, నలువపడఁతి కలుములపైదలికోడ, లనంగఁ బరఁగు ధర వాణి శర్వా.

టీక. తలవాకిటను మెలఁగెడు పొలఁతుక - తలకు వాకిలియైన నోటి

లో సంచరించుచున్నది. పలుకులవెలంది = విద్యలుగలచిన్నది, పొత్తము ముద్దో = పుస్తకముగుండెకిమ్ముగ్గాలినది. నలువపడంతి = బ్రహ్మకు భార్య, కలువలపైదలికోడలు = లక్ష్మికోడలు, అనగ సరస్వతికిఁ జేతిగా నెప్పుడు.

సీ. ఇక్షుగుంజముల గుజ్జుబిక్కుడు పనిచెంబుపులపై చేటచెవులవేల్పు, నా
కరతొండంబు వాఁ డేనుఁగుమొగంబు దేవరపాప జందెములమేటి,
మొక్కువారలపనుల్ చక్కఁజేసెడుసామి గుజ్జుకి పూజలమెచ్చుగట్టి
వేల్పు, ముక్కంటిపంటుల మొక్కకుతిండీఁడు ముక్కంటిగారాబు
ముద్దుపట్టి, పెద్దకడుపువేల్పు పిల్లారికుడుముల తిండికాఁడు కొక్కు
తేజిరౌతు, గుజ్జువేల్పు బొంతకొమ్ముదేవర వెనకయ్యయనవినాయ
కాఖ్యనీశ. ౧౨

టీ. ఇక్షుకాంతలాలముక్కబిక్కుఁడు = గంగాపార్వతులకుఁబ్రియసుతుఁడు పనిచెంబుపులగార = విఘ్నములకునాయకుఁడు, చేటచెవులవేల్పు = చేటలవంటిచెవులుగలదేవుఁడు, నాకరతొండంబువాఁడు = నాకరతొండము గలవాఁడు, ఏనుఁగుమొగంబుదేవర = ఏనుఁగు ముఖముగల దేవుఁడు, పాప జందెములమేటి = సర్పములనుయజ్ఞోపవీతములనుగా ధరించిన దిట్టరి, మొక్కువారలపనుల్ చక్కఁజేసెడుసామి = మొక్కెడువారిపనులు బాగుగాఁజేయుదేవుఁడు, గుజ్జుపూజలమెచ్చుగట్టివేల్పు = గుజ్జుపూజలనుమెచ్చునట్టి గొప్పదేవుఁడు, ముక్కంటిపంటుల మొక్కకుతిండీఁడు = టెంకాయలనుతినుబలవంతుఁడు, ముక్కంటిగారాబుముద్దుపట్టి - ఈశ్వరునకత్యంతప్రియుఁడగువాఁడు, పెద్దకడుపువేల్పు = గొప్పబొజ్జగలదేవుఁడు, పిల్లారి, కుడుములతిండికాఁడు - కుడుములను భక్షించువాఁడు, కొక్కుతేజిరౌతు = మూషకవాహనము నెక్కువాఁడు, గుజ్జువేల్పు = పొట్టిదేవుఁడు, ఒంటికొమ్ముదేవర = ఒంటిదంతముగలదేవుఁడు, వెనకయ్య-వినాయకుఁడు, అనఁదగు అట్టి, ఓయీశా! వినాయకుఁడవేల్పు.

సీ. పెనుఁబాఁపకవణంబుదినువారువము రౌతు గట్టులయొకిమీనిపట్టిపట్టి, తెల్లచూలాఱురు తల్లులకొమరుఁడు గాడుపుసంగడి కానికొడుకు, పుంజుదాలుపు వేల్పులజేనిదళవాయి జంటమున్నొ్రాములదంటవేల్పు, కొంచగుబ్బలి వ్రక్కలించిన బలుదిట్ట రెండాఱు చేతులదండిమగఁడు, వేల్పులమూఁక పేరిటివెలఁదిమగఁడు, వేల్పుగమికాఁడు వెనకయ్య నెనుకవాఁడు, కొమరుసామన సేనాని కొమరుమిగులు, విగతభవ పాశ శ్రీకాళీనివేశ యీశ. ౧౩

టీ. పెనుఁబాపకవణంబు దినువారువము రౌతు = పెద్దపామును ముద్దగా భక్షించు నెమలినెక్కువాఁడు, గట్టులయొకిమీనిపట్టిపట్టి = పార్వతి కొమారుఁడు తెల్లచూలు = తెల్లనంగుంబుట్టినవాఁడు, ఆఱురుతల్లుల కొమరుఁడు - షట్కృత్తికలకొమారుఁడు, గాడుపుసంగడికానికొడుకు = అగ్నికొమారుఁడు, పుంజుదాలుపు = కుక్కుటమును ధ్వజముగా ధరించినవాఁడు, వేల్పులజేనిదళవాయి = ఇంద్రునియొక్క సేనానాయకుఁడు, జంటమున్నొ్రాముల దంటవేల్పు = ఆఱుముఖములుగలదిట్టమైన దేవుఁడు, కొంచగుబ్బలి వ్రక్కలించినబలుదిట్ట = క్రౌంచాద్రిని భేదించిన యధికబలశాలి, రెండాఱుచేతుల దండిమగఁడు = పండ్రెండుచేతులుగల దిట్టమైనపురుషుఁడు వేల్పులమూఁక పేరిటివెలఁదిమగఁడు = దేవసేనయనుపేరుగల చిన్నదాని పెనిమిటి, వేల్పుగమికాఁడు = దేవతలకు మొనగాఁడు, వెనకయ్యనెనుకవాఁడు = విఘ్నేశ్వరునకు వెనుకఁబుట్టినవాఁడు, కొమరుసామి, అన నీ ౧౨ ను, కుమారస్వామి పేళ్ళుగా నొప్పును.

సీ. అలరువిల్తుండుకన్నుల విల్తుఁడునుగమ్మవిలుకాఁడుచక్కెర విల్తివాఁడు, చెరకువిల్కాఁడుకెంజిగురులవిల్తుఁడు నెడవిల్తుఁడురుబచ్చవిల్తుఁడించు, విల్లుదాలుపుతుంటవిలుకాఁడుతియ్య విల్కాఁడునుజమిలిముక్కాలివాఁడు, విలుకాఁడు చౌవంచ ములుకులుగలదంట రాచిల్కనెక్కుడు రాయంచ[illegible], మీనుమొసలిపిడంబులమే[illegible]

ల్లుఁడువలరాజు మరుఁడులచ్చి, కొమరుఁడను పేర్పువిలసిల్లుఁగుసుమ
ధన్వి, విగత భవపాశ కాశీనివేశయీశ. ౧౮

టీ. అలరువిల్తుఁడు=పుష్పధనుస్సుగలవాఁడు,కణుపులవిల్తుఁడు = పర్వ
ములుగల ధనస్సుగలవాఁడు, కమ్మవిలుకాఁడు=మధురమైనధనువుగ
లవాఁడు, చక్కెరవింటివాఁడు = శర్కరధనుస్సుగలవాఁడు, చెఱకువి
ల్కాఁడు = ఇక్షుధనువుగాఁగలవాఁడు, కెంజిగురులవిల్తుఁడు = ఎఱ్ఱనిచి
గుళ్ళధనుస్సువంటిగలవాఁడు, వెడవిల్తుఁడు = చులకనివిల్లుగలవాఁడు,
పచ్చవిల్తుఁడు = పచ్చనివిల్లుగలవాఁడు, ఇంచువిల్లుదాల్పు = ఇక్షుధను
స్సును ధరించినవాఁడు, తుంటవిలుకాఁడు = చెఱకుతుంటవిల్లుగాఁగల
వాఁడు, తియ్యవిల్కాఁడు = మధురమైనవిల్లుగలవాఁడు, జమిలిముక్కా
లి నారివిలుకాఁడు = షట్పదములే నారిగాఁగల ధనువుగలవాఁడు, చౌ
వంచములుకులుగలదంట = పంచబాణములుగలదిట్టరి, రాచిల్కనెక్కె
డు రాయరౌతు = రాచచిలుకనెక్కెడు రాజైనరౌతు, మీను మొస
లిసిడంబులమేటి = మత్స్యమును మకరమును ధ్వజముగాఁగలదిట్టరి,చం
దమామయల్లుఁడు = చంద్రునికల్లుఁడు, వలరాజు = కాములకురాజు,
మరుఁడు = స్మరుఁడు, లచ్చికొమరుడు = లక్ష్మికి గుమారుఁడు అన నీ
౧౮ యును మన్మథుని పేర్లు.

సీ. చలువలఱేఁడు వెన్నెలఱేఁడు రేఱేఁడు జాబిల్లి రేవెల్లు చందమా
మ, తమ్ములపగవాఁడు కమ్మవిల్తునిమామ కలువలఱేఁడుపాల్కడ
లిపట్టి, జక్కవకవవిప్పు ముక్కంటితలపువ్వు మక్కల దొరప్రొద్దు
బోకుకోడె, తపసికన్నాపబిత్తరిజింకతాలుపు కఱివేల్పు డాకన్ను
కడలివెన్న, పూటపైరుంయెకిమీఁదు జాటదాట, చౌకములపాళ్ళతె
లిముద్దచలివెలుఁగు, వేలుపులబువ్వ చీకంటివేరువిత్తు, నెలయనఁగఁ
జాబ్రనుపేర్లొప్పు నీలకంఠ. ౧౯

టీ. చలువలఱేఁడు = శీతలములకురాజు, వెన్నెలఱేఁడు = వెన్నెలకు

రాజు, రేఱేఁడు = రాత్రికధిపతి, జాబిల్లి = ఒప్పుచున్నబింబముగలవాఁడు, రేవెల్గు = రాత్రియందుఁ బ్రకాశించువాఁడు, చందమామ తమ్ములపగవాఁడు = పద్మములకువిరోధి. కమ్మవిల్తునిమామ = మన్మథునకు మామ, కలువలఱేఁడు = కలువలకురాజు, పాల్కడలిపట్టి = క్షీరసముద్రునకుమారుఁడు జక్కవకవవిప్పు = చక్రవాకపక్షులయొక్కజతనువిప్పువాఁడు, ముక్కంటితలపువ్వు = ఈశ్వరునిశిరమునందుండెడిపుష్పము, చుక్కలదొర = నక్షత్రములకురాజు, ప్రొద్దుజోడుకోడె = సూర్యునకు సమానమయినవాఁడు, తపసికన్నాప = అత్రిమునినేత్రమునందుఁబుట్టిన చిన్నవాఁడు, బిత్తరిజింకతాలుపు = సొగసైనలేడిని ధరించినవాఁడు, కఱివేల్పుడాకన్ను = విష్ణువునకు వామనేత్రము, కడలివెన్న = సముద్రమందుఁబుట్టినవెన్న, పంటపైరులమొకిమీఁడు = ఫలపాకాంతమైన సస్యములకురాజు, జంటదంటచొకములపాళ్ళపెలిముద్ద = పదియాఱుకళలుగల తెల్లనిబింబము, చలివెలుంగు = చల్లనిప్రకాశముగలవాఁడు, వేల్పులబువ్వ = దేవతలకుఅన్నము, చీకటివేరువిత్తు = చీకటినిహరించువాఁడు, నెల, అనంగ నీ ౨౮ ను, చంద్రుని పేళ్ళు.

సీ. వెన్నునివలకన్ను వేడివేల్పు ప్రొద్దు తొవలరాయుడికొఁడు పవలు
సేయు, వేలుపు పచ్చగుఱ్ఱాలవజీరుండు వేడి వెలుఁగురే వెల్గుకోఁ
డు, జంటాఱుమేనులసామిచీకటిగొంగ యెఱ్ఱనివేలుపునివముసూడు
చదలుమానికము ప్రాఁజదువులపెట్టెయ యేనుగుబ్బములతే రెక్క
జోదు, మువ్వేలుపులయిక్క మ్రొక్కలదేవర గాములఱేఁడు జ
క్కవలఱేఁడు, వేయిచేతులఱేఁడు వెలుఁగులమొకిమీఁడు చెయ్యూల
సాకిరి చాయమగఁడు, మింటితెరువరి తమ్మినాల్గంటిమగఁడు, పోఁ
సీగ్గెడుమొనగాఁడు, పోఁపుడారి, జగముచుట్టంబు జముపయ్యజగము
కన్ను, నాఁగ సూర్యుని పేళ్లొప్పు నాగభూష. ౧౬

టీ. వెన్నునివలకన్ను = విష్ణువునకుదక్షిణనేత్రము, వేఁడివేల్పు = వె

చ్చనిదేవుఁడు, పొద్దు, తొవలరాయిడికాఁడు = కలువలకువిరోధి, పవనుసేయువేల్పు = దివముచుజేయుదేవుఁడు, పచ్చగుఱ్ఱాలవజీరుఁడు = పచ్చనిగుఱ్ఱముల నెక్కెడువాఁడు, వేడివెలుఁగు = వెచ్చనివెలుఁగుగలవాఁడు, రేవెలుఁగుజోడు = చంద్రునికిజత, జంటాయుమేనులసామి = పండ్రెండుశరీరములుగలదేవుఁడు, చీఁకటిగొంగ = తమస్సును హరించువాఁడు, ఎఱ్ఱనివేల్పు = రక్తవర్ణగలదేవుఁడు, ఇవముసూడు = హిమమునుహరించువాఁడు, చదలుమానికము = ఆకాశమునకురత్నము, పాఁజదువులపెట్టియ = వేదములకుఁబెట్ట, ఏడుగుఱ్ఱములతేరెక్కుజోదు = ఏడుగుఱ్ఱములుగట్టిన రథముసెక్కెడుయోధుఁడు, ముచ్చేలుపులయిక్క = త్రిమూర్తులకు స్థానము, మ్రొక్కులదేవర = నమస్కారములకుబ్రియుఁడైన దేవుఁడు, గాములఱేఁడు = గ్రహములకురాజు, జక్కవలఱేడు = చక్రవాకపక్షులకురాజు, వేయిచేతులఱేఁడు = సహస్రకరములుగలరాజు, వెలుఁగులయెకిమీఁడు = తేజస్సులకధిపతి, చెయ్వులసాకి = కర్మములకు సాక్షి, చాయమగఁడు = ఛాయాదేవికిమగఁడు, మింటితెరువరి = నభోమార్గముగలవాఁడు, తమ్మివాల్గంటిమగఁడు = పద్మిని యనెడు చిన్నదానికిఁ బెనిమిటి, పోరసీల్గెడు మొనగాండ్రుపోవుదారి = యుద్ధమందుఁజచ్చువీరులుపోయెడుమార్గము, జగముచుట్టంబు = లోకబాంధవుఁడు, జముసయ్య = యమునకుఁదండ్రి, జగముకన్ను = జగత్తునకు నేత్రము, నాగిక = అనఁగ నీ ౨౮ ను ఓనాగభూష! సూర్యునిపేర్లుగా నొప్పును.

సీ. చట్టుపల్ దెగగొట్టఁ గొట్టఁడు జెట్టినాఱుంచులవాలు చేమించుజోదు,
మగబొల్లపెఁబురధైదు కినుంగవలవేల్పు పాఱుతపసియింటి పంచ
కోడి, యొడలిచూపోడయఁ డెక్కుడుమొగుల్ గిలఁబోడసిక్కుపి
నలజక్కి నెక్కురౌతు, నల్లయెనుఁగు నెక్కితిరిగెడుదొర నుంప్ప
మాగాణమేలేడు మణియగాఁడు, జమిలిచాపంచపములు జన్నము
లు నేసి, ...వెలుపు సామానిపెట్టెఁజెట్టు, పొట్టతమ్ముఁడుగల్గినయ

ట్రి వేలుపు, నాఁగ నింద్రుని పేళ్లొప్పు నాగభూష. ౧౭

టీ. చుట్టుపల్ దెగఁగొట్టినగొఱ్ఱుపుజెట్టి = పర్వతముల యొక్క ఱెక్కలు నుదెగఁగొట్టినదిట్టరి, నూఱంచులవాలుచేసిమించుజోదు = నూఱు మొనలు గల వజ్రాయుధముచేత మించిన యోధుఁడు, గుగబొట్టిపిఱుఁదయైదాన నుంగవల వేల్పు = వేయి నేత్రములుగల దేవుఁడు, పాఱుతపసియింటిపంచ కోడి = బ్రహ్మర్షియైన గౌతముని యింటిపంచ నున్న కోడి, ఒడలిచూపాడ యఁడు = శరీరముచేతఁ జూచెడిరాజు, ఎక్కుడు మొగుల్ గలపోఁడ = మేఘములను వాహనములనుగా నెక్కుదిట్టరి, నిక్కువీనులజక్కి నెక్కురాతు = ఉచ్చైశ్శ్రవమను గుఱ్ఱము నెక్కెడిరాజు, తెల్లయేనుఁగు నెక్కి తిరుగెడుదొర = ఐరావతమను తెల్లయేనుఁగు నెక్కి తిరుగునట్టిరాజు, తూర్పుమాగాణమేలెడు మఱియఁగాఁడు = తూర్పు రాజ్యము నేలెడి యుద్యోగము గలవాఁడు, జమిలిచౌపంచ పదులుజన్నములు చేసిన నట్టి వేల్పు = నూఱు యజ్ఞములు చేసిన దేవుఁడు, సోమాసి పెట్టుఁజెట్టు = సోమయాజికిఁ గల్పవృక్షమువంటివాఁడు, పొట్టి తమ్ముఁడు గల్గినయట్టి వేల్పు = ఉపేంద్రుఁడు తమ్ముఁడుగాఁ గలదేవుఁడు, అన నీ ౧౨ ను, దేవేంద్రుని పేళ్లు.

ఆ. నీరుపాప గాలినెచ్చెలి యన్నింటి, తిండికాఁడు కప్పుతెరువుజాఁడ,
యంటరానివేల్పు జంటమోములసామి, యగ్గి యనఁగ నొప్పు నన
లుఁడెశ. ౧౮

టీ. నీరుపాప = ఉదకమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, గాలినెచ్చెలి = వాయువునకు మిత్రుఁడు, అన్నింటితిండికాఁడు = సర్వమును భక్షించువాఁడు, కప్పుతెరువుజాఁడ = నల్లని మార్గముగలవాఁడు, అంటరానివేల్పు = ముట్టశక్యముగాని దేవుఁడు, జంటమోములసామి = రెండుముఖములుగల దేవుఁడు, అగ్గి = అగ్ని, అనఁగ నీ ౭ ను అగ్నిదేవుని పేళ్లుగా నొప్పును.

తే. జమునసైదోడు పెతరుల సాబజముఁడు, పొన్కొమసుఁడు గుపె
తాల్పు పోతుజక్కి, నెక్కియానెదబలు రాతు దక్కిణంపు. సామి

యననంతకుం డొప్పు శ్రీమహేశ.

టీ. జమునసైదోడు=యమునానదీ సహోదరుఁడు, పెతరులసామి=పితృదేవతలకు రాజు, పొద్దుకొమరుఁడు=సూర్యునికుమారుఁడు, గుదెతాల్పు గదను ధరించినవాఁడు, పోతుజక్కి నెక్కియాడెడుబలురౌతు=మహిషవాహనము నెక్కి సంచరించుబలముగల రౌతు, దక్కిణంపుసామి=దక్షిణపుదిక్కునకు రాజు, అన నీ ౭ ను యముని పేళ్ళుగా నొప్పును.

ఆ. మూలఱేఁడు సోకు మూఁకలఱేఁడు రే, దిమ్మరీఁడు పొలసుదిండి పో
తు, రక్కసుండు నల్లడ్రావువాఁ డనగను, న్నిఋతి పేళ్ళు సెల్లు
నీలకంఠ. ౨౦

టీ. మూలఱేఁడు=కోణమం దుండెడురాజు, సోకుమూఁకలఱేఁడు=రాక్షసులకధిపతి, రేదిమ్మరీఁడు=రాత్రియందు సంచరించువాఁడు, పొలసుదిండిపోతు=మాంసము భక్షించువాఁడు, రక్కసుండు=రాక్షసుఁడు, నల్లడ్రావువాఁడు=రక్తమును పానముసేయువాఁడు, అనఁగ నీ ౬ ను నిరృతిపేళ్ళుగాఁ జెల్లును.

ఆ. మేటినీరుచూలి మెయితాలుపులసామి, వల్లెత్రాడుతాల్పు నీళ్ళరా
యం, డేటి బోటిమగల యెకిమీఁడు పడమటి, దొరయనంగ నొప్పు
వరుణుఁ డీశ. ౨౧

టీ. మేటినీరుచూలిమెయితాలుపులసామి=సముద్రమందుఁబుట్టిన దేహములుగల జంతువులకు రాజు, వల్లెత్రాడుదాల్పు=పాశమును ధరించినవాఁడు, నీళ్ళరాయఁడు=ఉదకముల కధిపతి, ఏటిబోటిమగల యెకిమీఁడు=నదులకధిపతులయినసముద్రమునకు రాజు, పడమటిదొర=పశ్చిమదిక్కునకు రాజు, అనఁగ నీ ౫ ను వరుణుని పేళ్ళుగా నొప్పును.

సీ. వడిగల జింకతత్తడి నెక్కు నెఱరౌతు మేటిపాముల మేఁత నీటితా
త, మొదలితాల్పులకింపు కుసురగుబలియుండు సోఁకుదయ్యముమిం
టి చూలిగాలి, కరువలి తెమ్మెర గాడ్పుపయ్యెర సొబంటి నూర్పుల

దేవవర్గు.

పెనుముప్పు మబ్బువిప్పు, సురటివీవులఁబుట్టు సుడిగొట్టుచలినట్టు బ
క్కవారల పెనుబాదయీఁద, యబ్బురపుఁదియ్యవిలుకానిబ్బరంపు
దెబ్బపోరులనలయికఁ బ్రబ్బుబోంట్ల, గబ్బిగుబ్బల చెమటలయుబ్బడం
చు, గబ్బినాఁ జనుమారుతాఖ్యలు నృపాంక. ౨౨

టీ. వడిగలజింక తత్తడినెక్కు నెఱకాఁతు=వేగముగల లేడిని వాహనముగా నెక్కు నద్కుండయిన ఱాతు, మేటిపాముల మేత=గొప్ప సర్పముల కాహారము, నీటితాత=ఉదకములకుఁ బితామహుఁడు, ఒడలితాల్పులపిండుకు నుసురైన బలియుండు=దేహిసమూహమునకుఁ బ్రాణమైనఁ బలవంతుడు, సోఁకుదయ్యము=కనఁబడక స్పృశించునట్టి దైవము, మింటిమూలి-ఆకాశమందుఁ బుట్టినవాఁడు, గాలి, కరువలి, తెమ్మెర, గాడ్పు, పయ్యర, ఒంటిమ్రాఁకుల పెనుముప్పు=ఒంటిగానున్న వృక్షములకు మిక్కిలి హానిచేయువాఁడు, మబ్బువిప్పు=మేఘములను విప్పువాఁడు, సురటివీవులబుట్టు=చామరములు వీచుటవలనఁ బుట్టువాఁడు, సుడిగొట్టు=సుడిగాలిగొట్టువాఁడు. చలినట్టు=చలికిస్థానమైనవాఁడు, బక్కవారల పెనుబాద=చిక్కినవారిని మిక్కిలిబాధసేయువాఁడు, ఈఁద, అబ్బురము......గబ్బి-అబ్బురపు=ఆశ్చర్యకరమైన, తియ్యవిలుకాని=మన్మథుని యొక్క, నిబ్బరంపు దెబ్బపోరుల=మిక్కుటమైన దెబ్బలుగల యుద్ధములయందు (అనఁగా రతిక్రీడలందు,) అలయికబ్రబ్బు=మిక్కిలి యలసటఁ జెందినట్టి, బోంట్ల=స్త్రీలయొక్క, గబ్బి=గొప్పలైన, గుబ్బల=స్తనములయందలి చెమటల=చెమటలయొక్క, ఉబ్బు=అతిశయమును, అడంచు=అణచునట్టి, గబ్బి=గొప్పవాఁడు, అన నీ ౧౬ ను వాయుదేవుని పేర్లు.

క. మరుదాఖ్యలొప్పుచుండును, దర వినుచూలి యన సోఁకు, దయ్యా
మనం బయ్యరయన గొట్టున నీఁదనఁ, గరువలి యనఁ దెమ్మెరనఁగ
గాలి యనంగన్. ౨౩

టీ. వినుచూలి=ఆకాశమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, సోఁకుదయ్యము=క

నంబడక స్పృశించుదేవుండు పయ్యెర, గాడ్పు, ఈద, కరువలి, తెమ్మెర. గాలి, అన నీర యును, ధరణ భోగాయియుంగ, సామాన్యముగా వాయువుపేర్లుగా నొప్పును. ఇంక విరుసూగ్రా, గాడ్పు, పు నీరెంపుపదములే పైపద్యమునందు లేనివి తక్కిన పదములున్నవి. పద్యపూరణార్థమై కవి, పైపద్యమున చెప్పినపదములనే, చెప్పినాండని తెలియవలయును.

క. ముక్కంటియనుంగుంజెలి వడ, చక్కోలిక చాగగాండు జక్కుల దొరబల్, రొక్కమొకిమీండు త్తరిక్కి, నెక్కుడువాండనంగ జను ధనేసుం డభవా. ౨౪

టీ. ముక్కంటి యనుంగుంజెలి=ఈశ్వరునకు నత్యంత స్నేహితుండు, వడచక్కోలిక=ఉత్తరపుదిక్కు నేలెడివాండు, చాగకాండు॥ పా॥ తేగకాడు=త్యాగముగలవాండు, జక్కులదొర-యక్షులకురాజు, బల్ రొక్కమొకిమీండు=అధిక ధనాధిపతి. త్తరిక్కినెక్కుడువాండు=అశ్వము నెక్కువాండు॥ పా॥ మానిసి నెక్కుడువాండు-మనుష్యుని యెక్కునట్టివాండు, అనగ నీర యును కుబేరుని పేర్లు.

కం. విడిముడిగల వేలుపుచెలి, జడముడిజంగంబుగడదెసంగాపరికూా, యొడయుండు పాంప తొడవుల, విడియెడి వేల్పనంగ నొప్ప నీశానుం డిలన్. ౨౫

టీ. విడిముడిగల వేలుపుచెలి-కుబేరునకుస్నేహితుండు, జడముడిజంగంబు=జడముడిగల జంగము, కడదెసంగాపరియొడయుండు=కడపటిదిక్కునం గాపురమున్నరాజు, పాంప తొడవులనిడియెడివేల్పు=పాములను భూషణములనుగా ధరించిన దేవుండు, అనంగ నీ ర ను ఈశానుని పేర్లుగా నొప్పును.

కం. దేవాలయాహ్వాయంబులు, కోవెల యన దేవళంబు గుడినా వెలయున్, దేవళ్ళన జేజేలనం, గా వేలుపు లనంగ వెలయుం గ్రితుభు గర్భ్ఖ్యల్. ౨౬

టీ. కోవెల, దేవళంబు, గుడి, అన నీ 3 ను దేవతాగృహము పేళ్ళు, దేవళ్ళు, జేజేలు, వేలుపులు, అనఁగ నీ 3 ను దేవతల పేళ్లుగా నొప్పును.

ఆ. క్షితిని బేర్లుదనరు సీదఱింపుఁ బెద్ద బల్, పాఁప ఱేఁడు వెన్ను పాను
పనఁగ, పుడమితాలు పనఁగ, దడవుల నికుపఁడు, చిలువ ఱేఁ డనం
గ శేషునకును. ౨౭

టీ. సీదఱింపుఁ బెద్ద=కుబుసముగల పెద్ద, బల్పాఁప ఱేఁడు=గొప్ప సర్పములకు రాజు, వెన్ను పానుపు=విష్ణువునకుఁ బఱుపు, పుడమితాలుపు=భూమిః ధరించినవాఁడు, తడవులనికుపఁడు-చిరకాలముండు సర్పము, చిలువఱేఁడు=పాములకు రాజు, అనఁగా నీ ౬ ను శేషుని పేళ్ళుగానొప్పును.

కం. మరునయ్య తేజిపులుఁగుల, దొర పాముల వేఁటకాఁడు తూరుపునా
డేల్, దొరబువ్వఁ గొన్న లావరి, గరుటామంతుఁ డననొప్పు గరు
డుం డభవా. ౨౮

టీ. మరునయ్య తేజి=విష్ణువునకు వాహనము, పులుఁగుఁల దొర=పక్షులకు రాజు, పాముల వేఁటకాఁడు=సర్పములను సంహరించువాఁడు, తూరుపునాడేల్ దొరబువ్వఁ గొన్న లావరి=ఇంద్రునకన్న మైన యమృతమును బుచ్చుకొన్న బలవంతుఁడు, గరుటామంతుఁడు=అధిక బలముగల ఱెక్కలుగలవాఁడు అన నీ ౫ ను అభవా=ఓయీశా! గరుత్మంతుని పేళ్ళుగా నొప్పును.

ఆ. నల్లవలువతాల్పు తెల్లనిమైదంట, వెన్నదొంగయన్న వెఱ్ఱిసేళ్ళ, మేలు
వాఁడు ముక్కువాలుదాలుపు తాటి, పడగవాఁడనంగ బలుఁడు
గుదఱి. ౨౯

టీ. నల్లవలువతాల్పు=నల్లనివస్త్రమును, ధరించినవాఁడు, తెల్లనిమైదంట=తెల్లనిశరీరము గలదిట్టరి, వెన్నదొంగయన్న=కృష్ణునకు అన్న, వెఱ్ఱిసేళ్ళ మేలువాఁడు=సురకుఁ బ్రియుఁడైనవాఁడు, ముక్కువాలు దాలుపు=హలాయుధమును ధరించినవాఁడు, తాటిపడగవాఁడు-తాళధ్వజము గ

లవాఁడు, అనంగ నీ ౬ ను బలరామునిపేళ్ళు.

కం. వడముడియనఁగా గాడుపు, కొడుకన నివి రెండుఁ బేళ్ళగుఁ భీ
మునకుఁ, బుడమింగజ్జి యనంగవ్వడి, యనవివ్వచ్చుఁడనఁగ వా
సవియాఖ్యా. ౩౦

టీ. వడముడి, గాడుపుకొడుకు = వాయుపుకుమారుఁడు, అనఁగా నివి ౨ ను భీముని పేళ్ళు. కజ్జి, కవ్వడి, వివ్వచ్చుఁడు, అనఁగ నీ ౩ ను అర్జునుని పేళ్ళు.

తే. వేలుపులత్రోవ యుప్పరవీథి యాకసంబు, వినువిన్ను మినుమిన్ను
చదలునింగి, దివిమొయిలుదారి చుక్కలతెరువుబయలు, గాడ్పు
తండ్రిన నభ మొప్పు గరళకంఠ.

టీ. వేలుపులత్రోవ = దేవతలకుమార్గము, ఉప్పరవీథి = పైనుండెడువీథి, ఆకసంబు = ఆకాశము, విను, విన్ను, మిను, మిన్ను, చదలు, నింగి, దివి, మొయిలుదారి = మేఘములకు మార్గము చుక్కలతెరువు = నక్షత్రములకుమార్గము, బయలు, గాడ్పుతండ్రి = వాయువునకుఁ దండ్రి, అన నీ ౧౪ ను, ఆకాశమునకుఁ బేళ్ళగును.

తే. వెలయు ధరణిఁ జతుర్దిశల్ నలుగడలన, నలువ దచ్చికడలన దిశా
ష్టకంబు, దనరు నీరైదుకడలు నాదశదిశలును, మౌళిధృతగంగ
యంగజ మదవిభంగ ౩౨

టీ. మౌళిధృతగంగ = శిరంబున ధరింపఁబడిన గంగ గలవాఁడును, అంగజమదవిభంగ = మన్మథునిగర్వము నడిచినవాఁడునైన యోశివా! నలుగడలు, అనుపదము నాలుగుదిక్కులకును; దచ్చికడలు, అనుపదమె నిమిదిదిక్కులకును; ఈరైదుకడలు, అనుపదముదిశదిశలకునుఁ బేళ్ళగును.

ఆ. తాటిసిడమువాసితల్లి కూఁతురి బిడ్డ, వెన్నునడుగుపాప మిన్నువాఁ
క, వేల్పు టేఱుకడలి వెలఁదుకముత్రోవ, ద్రిమ్మరనఁగ నొప్పు
దివిజగంగ.

టీ. తాటిసిడమువానితల్లి = భీష్మునకుఁదల్లి, కూతురుబిడ్డ = కూఁతురైన లక్ష్మికిఁగూతుఁరు, వెన్నునడుగుపాప = విష్ణుపాదమునందుఁబుట్టిన చిన్నది, మిన్నువాఁక = ఆకాశమందుండునట్టిది, వేల్పుటేరు = దేవతలయొక్కనది, కడలివెలఁదుక = సముద్రునకుఁభార్య, ముత్రోవదిమ్మరి = మూడుమార్గముల, దిరుగునది, అనఁగ నీ ౭ ను ఆకాశగంగకుఁ బేళ్ళుగా నొప్పును.

తే. వేలుపులగొరు చౌదంతి వెల్లయేనుఁ, గనఁగనైరావతంబునకాఖ్యలమరు. వేల్పుదొరతేజి యనఁగను, వెల్లగుఱ్ఱమనఁగ నుచ్చైశ్రవం బొప్పు నంబికేశ. ౩౮

టీ. వేలుపులగోరు = దేవతలయొక్కగజము, చౌదంతి = నాలుగు దంతములుగలది, వెల్లయేనుఁగు = తెల్లయేనుగు, అన నీ ౩ ను దేవేంద్రునియేనుఁగు పేళ్ళుగానొప్పును. వేల్పుదొరతేజి = ఇంద్రునియొక్క గుఱ్ఱము, వెల్లగుఱ్ఱము = తెల్లనిగుఱ్ఱము, అనఁగ నీ ౨ ను, దేవేంద్రునిగుఱ్ఱము పేళ్ళుగా నొప్పును.

ఆ. పుడుకుఁదొడుకు వేలుపులగిడ్డి వెలిమొద, వనఁగఁ గామధేనువలరుచుండుఁ, గల్పకంబు దనగు వేల్పుఁజెట్టీవుల, మాను వెల్లమాను నానుమేశ. ౩౯

టీ. పుడుకుదొడుకు = అభీష్టములనిచ్చెడియావు, వేలుపులగిడ్డి = దేవతలయొక్కయావు, వెలిమొదవు = తెల్లనియావు, అన నీ ౩ ను, కామధేనువుపేళ్లుగానొప్పును. వేల్పుజెట్టు = దేవతలయొక్కవృక్షము, ఈవులమాను = అభీష్టములనిచ్చువృక్షము, వెల్లమాను = తెల్లనివృక్షము, అనఁగా నీ ౩ ను, కల్పవృక్షమునకుఁ బేళ్ళు.

ఆ. లావని గుడుసు కైదువనఁగ వేయంచుల, కైదువనఁగ వనఁగ, బటువుఁగె

టీ. గుడుసుకైదువు = గుండ్రనైనయాయుధము, వేయంచులకైదువు = వేయిమొనలుగలయాయుధము, చుట్టుఁగైదువు = వలయాకృతిగల యాయుధము, బటువుఁగైదువు = దృఢమైన యాయుధము, అనఁగ నీ ౪ ను విష్ణుచక్రమునకుఁ బేర్లు.

ఆ. వలమురి యనఁ జుట్టువాలుజోడనఁ గల్మి, కొమ్మమగనిబూర గొమ్మనంగఁ, దనరుఁ బాంచజన్యమునకు నభిఖ్యలు, ధృతకురంగధవళ వృషతురంగ. 3౭

టీ. వలమురి = దక్షిణముగాఁదిరిగినది, చుట్టువాలుజోడు = చక్రమునకుజత, కల్మికొమ్మమగనిబూర గొమ్ము = లక్ష్మీపతిపూరించువాద్యవిశేషము, అనఁగా నీ 3 ను ధృతకురంగ = జింకను ధరించినవాఁడును, ధవళవృషతురంగ = తెల్లనియెద్దు వాహనముగాఁగలవాఁడునయినయో స్వామీ! విష్ణుశంఖమునకుఁ బేళ్ళగును.

తే. రిక్కలనఁ జుక్కలనఁగను ఋక్షములకు, నాఖ్యలై యొప్పుఁ దెఱగంటియన్ను లనఁగ, నచ్చరలనఁగ వేలుపుమచ్చకంటు, లనఁగసురకాంతలకు నాఖ్య లగు గిరీశ. 3౮

టీ. రిక్కలు, చుక్కలు, అన నీ ౨ను నక్షత్రములకుఁ బేళ్ళగును. తెఱగంటియన్నులు = రెప్పపాటులేనిస్త్రీలు, అచ్చరలు = అప్సరసలు, వేలుపుమచ్చకంటులు = దేవతాస్త్రీలు, అనగ నీ 3ను దేవకాంతలకుఁ బేళ్ళగును

తే. పవలు పగలనఁ బేళ్ళొప్పు దివమునకును, రాత్రిపేళ్ళొప్పు రేరేయి రాతి రనఁగ, నెలయు చందురు రేయెండ వెన్నెలనఁగఁ, జంద్రికకును సమాఖ్యలు చంద్రమౌళి. 3౯

...లు, పగలు, అనఁగా నీ ౨ను పగటిపేళ్ళగును. రే, రేయి, ... రేయెండ, వెన్నెల, ఆ

లు రా, ణించుం బలుకంగ మొఘుళ్ళాచు మొగుళ్ళాచు మబ్బు
లంచుఁ భర్గా. ४०

టీ. మించులు, మెఱుపులు అనఁగ నీ౨రు మెఱుపులకు పేళ్ళగును. మొఘుళ్ళు, మొగుళ్ళు, మబ్బులు, అన నీ 3 న మేఘములకుఁ పేళ్ళు.

క. తొలుచదువులు ప్రాఁజదువులు, తొలుదిరుకులు ప్రాదిరుకులు దొ
లుపలుకులు ప్రాఁ, బలుకులు పెరుదిరుకులునా, పెఱయుఁ శ్రుతు
లకును పేళ్ళు విశ్వాధిపతీ. ४౧

టీ. తొలుచదువులు, ప్రాఁజదువులు, తొలుదిరుకులు, ప్రాదిరుకులు, తొలుపలుకులు, ప్రాఁబలుకులు అను నీ ౬ పదములకును మొదటివిద్యలని యర్థము. పెరుదిరుకులు। ప్రా॥ పెరుఁబలుకులు = విస్తారమయినవాక్యములు, అనఁగా నీ ౮ యును వేదములకుఁ పేళ్ళు.

క. ఇదిదేవవర్గు దీని, జదివిన వ్రాసినను వినిన జనులకు నిత్యా, భ్యుద
యంబు లొసఁగు చుండును, వదలక కాశీనివాస వాసుడు పేర్మిన్.

—

మానవవర్గు.

తే. పాఱుఁడనఁగఁ బుడమివేల్పు బాఁపఁడనఁగ, జన్నిగట్టిన విప్రుండు
జగతిఁబరఁగు, నొడయఁడేలిక యెకిమీఁడు పుడమిఱేఁడు, ఱేఁడు
దొరసామి యనఁనొప్పు నృపతిపేళ్ళు. ౧

టీ. పాఱుఁడు, పుడమివేల్పు = భూదేవుఁడు, బాఁపఁడు, జన్నిగట్టి = యజ్ఞోపవీతమును ధరించినవాఁడు, అనఁగా నీ ४ ను బ్రాహ్మణుని పేళ్ళగా నొప్పును. ఒడయఁడు, ఏలిక, ఎకిమీఁడు పుడమిఱేఁడు = భూమికధిపతి, సామి, దొర, ఱేఁడు, అన నీ ౭ ను రాజునకుఁ పేళ్ళు.

సీ. కోమట్లుమూఁడవ కొలమువాండ్రని పేరు లన వైశ్యనామములఁ దన
రుఁగాఁపు వాండ్రునా నాలవవాండ్రునా బలిజవాండ్రనఁ జను
శూద్రసమాహ్వయములు, వడుగునా గోఁచిబాఁపఁడు నాగబ్రి

హ్మచారికిఁ బేళ్ళు నడచుధరిత్రియాఁకు, నాలుబిడ్డలు గలయతఁ డింటి
ఱేఁడు గేస్తన నొప్పుఁ బేళ్ళు గృహాధిపతికి నడవిమనికిపట్టుజడదారి
యన, వనవాసియొప్పు నిల్లువాసి తిరుగు, బోడతపసి కావిపుట్టగోఁ
చులసామి. యనయతీంద్రుఁ డలరు నలికనేత్ర. ౨

టీ. కోమట్లు మూఁడవకొలమువాండ్రు, బేరులు, అనఁగా నీ 3 ను, వైశ్యనామములుగా నొప్పును. కాఁపువాండ్రు, నాలవవాండ్రు, బలిజవాండ్రు, అనఁగా నీ 3 ను, శూద్రులకు బేళ్ళుగా నొప్పును. వడుగు గోఁచిబాఁపఁడు=కౌపీనుగలబ్రాహ్మణుఁడు, అనగా నీ ౨ ను, బ్రహ్మచారికిఁ బేళ్ళు ఆలుబిడ్డలుగలయతఁడు=దారాపత్యములుగలవాఁడు, ఇలుఱేఁడు=గృహాధిపతి, గేస్తు అనఁగ నివి 3 ను, గృహస్తుపేళ్ళుగానొప్పును. అడవిమనికిపట్టు=అరణ్యమునివాసస్థానముగాఁగలవాఁడు, జడదారి=జడలనుధరించినవాఁడు, అనగా నివి౨ను, వానప్రస్థునిపేళ్ళు. ఇల్లువాసి తిరుగు=ఇల్లువిడిచి తిరుగువాఁడు, బోడ, తపసి, కావిపుట్టగోఁచులసామి కాషాయకౌపీనములుగలవాఁడు, అననివి౭ను, సన్యాసిపేళ్ళుగానొప్పును.

సీ. అమ్మనాఁ దల్లినా నవ్వనాఁగన్నది యనమాతృ కాఖ్యలౌ నభ్రకే
శ, యబ్బనాయన యయ్య యనఁదండ్రి యనన ప్ప యనజనకాఖ్య
లౌ నగనివేశ, తోఁడబుట్టనఁగ సైదోడుతోఁబుట్టన సోదరాహ్వాయ
ములౌ నాదిదేవ, భర్తృసహోదరు భార్యకుఁ దోడికోడలన నేరా
లన నలరు నభవ, చెలియలనఁ జెల్లెలనఁగను వెలయుచుండు, నా
హ్వాయములు కనిష్ఠ కన్యకుగిరీశ, జ్యేష్ఠకన్యకు నాఖ్యలై క్షితిని వెల
యు, నప్పయనన క్క యనఁగఁ జంద్రార్ధమకుట. 3

టీ. అమ్మ, తల్లి, అవ్వ, కన్నది, అనఁగానీ ౪ ను మాతృనామంబులగును. అబ్బ, నాయన, అయ్య, తండ్రి, అప్ప, అనని౫ను, పితృనామంబులగును. తోఁడఁబుట్టు॥ పా॥ తోఁడఁబుట్టువు, తోఁడఁబుట్టువు, సైదోడు, తోఁబుట్టు॥ పా॥ తోఁబుట్టువు అనఁగనివి 3 ను, సోదరనామంబులౌను. తో

డికోడలు=తనకుసమానమైన కోడలు, ఏరాలు, అననివి ౨ను పెనిమిటి తోఁబుట్టినవాని భార్యకుఁ బేళ్ళుగానొప్పును. చెలియలు, చెల్లెలు, అనఁగనివి ౨ ను, కనిష్ఠకన్యకుఁ బేళ్ళుగా నొప్పును. అప్ప, అక్క, అనునివి ౨ ను, జ్యేష్ఠకన్యకుఁ బేళ్ళుగా నొప్పును.

సీ. ముగ్ధకుఁ బేళ్ళగు ముగుదయనఁ ముద్ద రాలు నా గోలనా బేలయనఁ
గ, గట్టివాయి యనంగ గయ్యాళి యనిఱాఁగ యనధూర్తసతికినా
హ్వాయము లమరు, నైదువనాఁగ ముత్తైదువ నా నయిదువరాలు
నాఁ బుణ్యయువతి వెలయు, మృతచిరంటికి నాఖ్య లెసఁగుఁ బేరం
టాలు నాఁగను జక్కెనినా ధరిత్రి, గేస్తురా లనునాఖ్యచే గృహిణి
వెలయు, నాలుపెండ్లాము రాణి యిల్లా లనంగ, భార్య దనరును
దొత్తన బానిసె యన, వరవు డన దాసి కాఖ్యలౌ గరళకంఠ. ౪.

టీ. ముగుద, ముద్దరాలు, గోల, బేల, అనంగ నీ ౪ ను, ముగ్ధస్త్రీకిఁ బేళ్ళు. గట్టివాయి=గట్టినోరుగలది. గయ్యాళి, ఱాఁగ, అనఁగానీ ౩ ను, ధూర్తస్త్రీ పేళ్లుగా నమరును. ఐదువ, ముత్తైదువ, అయిదువరాలు, అనఁగా నీ ౩ ను, పుణ్యస్త్రీకిఁ బేళ్ళుగానొప్పును. పేరంటాలు, జక్కెని అనఁగా నీ ౨ ను గతించిన ముత్తైదువపేళ్ళు, గేస్తురాలు, అనుపేరు చేత, గృహస్థురాలొప్పును. ఆలు, పెండ్లాము, రాణి=రాజ్ఞి, ఇల్లాలు, అనఁగ నీ ౪ ను, భార్యకుఁ, బేళ్ళగును. తొత్తు, బానిసె, వరవుడు, అనఁగా, నీ ౩ ను, దాసికిఁ బేళ్ళగును.

సీ. కన్నియ కన్నె నాఁ గన్యకుఁ బేళ్ళొప్పుజవరాలుకొమరాలు జవ్వని
యనఁ, దనరుయువతిప్రౌఢ యనగట్టివయసుదియనఁ బ్రౌఢదాల్చు
నీయాహ్వాయములు, ముసలి మిండలకోర ముప్పదియాఁడేండ్లు చని
నది యనుపేళ్ళ నెనయులోల, ముసలిది ముసుసలి ముదియ పెద్దన
నివి యాఖ్యలై తనరు వృద్ధాంగనకును, చెడిప ఱంకులాఁడి చెట్టతో
య్యలినెఱి, చవులు గనిన దనఁగ జార దనరు, నిలను విటులదూత

యెడకాఁడు కుంటెన, కాఁడనంగఁ దనరు గరళకంఠ. ౫

టీ. కన్నియ, కన్నె, అన నీ౨ను కన్యపేళ్ళు జవరాలు కొమరాలు, జవ్వని, అన నీ 3 ను, యౌవనముగల స్త్రీ పేళ్ళు. ప్రౌఢ=ప్రౌఢ, గట్టి వయసుది=దృఢమైన వయస్సుగలది, అనఁగా నీ ౨ పేళ్ళును ప్రౌఢస్త్రీ ధరించును. ముసలి, మిండలకోర, ॥ పా॥ మిండలకోరి, ముప్పదియాఱేం డ్లుచనినది-ముప్పదియాఱుసంవత్సరములవయస్సు చెల్లినది, అను నీ 3 ను, లోలస్త్రీపేళ్ళు. ముసలిది, ముసుసలి, ముదియ, పెద్ద, అననీ ౪ను వృద్ధస్త్రీపేళ్ళు. చెడిప=చెడినది, అంకులాడి=వ్యభిచరించినది, చెడ్డతొయ్యలి=చెడిపోయినస్త్రీ, వెలిచపులుగనినది=జారభావములనుగ్రహించినది, అన నీ ౪ ను, జారస్త్రీ పేళ్ళుగా నొప్పును. ఎడకాఁడు, కుంటెనకాఁడు=విటీవిటులను సమకూర్చువాఁడు, అన నీ ౨ ను విటులదూత పేళ్ళుగా నొప్పును.

తే. వేల్పుబానిసె వెలయాలు వేడ్కకత్తె, లంజెబోగముచాన వెల్లాటకత్తె, పసుపుఁజెలియాటచేడియ గడనకత్తె, యనఁగనివి వేశ్య కాఖ్యలౌ నగనివేశ. ౬

టీ. వేల్పుబానిసె=దేవతులకు బానిసె, వెలయాలు క్రియమువలన వచ్చునట్టిస్త్రీ, వేడ్కకత్తె=వేడుకగలది, లంజె, బోగముచాన=భోగార్థమైనస్త్రీ, వెల్లాటకత్తె॥ పా॥ వెల్లాటకత్తె=మిక్కిలినాట్యముసు జేయునది. పసుపుఁజెలి, ఆటచేడియ=నాట్యముజేసెడుస్త్రీ, గడనకత్తె=ధనమును గడించునది. అనఁగ నీ ౧౦ యును వేశ్యకుఁ బేళ్ళు.

ఆ. వెచ్చకాఁడు బొజుఁగు వేడుకకాఁడు, మిండఁడు ననుపుకాఁడు మిండగీఁడు, లంజెకాఁడు నా ధరం జనుఁ బల్లవ, నామధేయములు పినాకహస్త. ౭

టీ. వెచ్చకాఁడు=సొమ్మిచ్చువాఁడు, బొజుఁగు=భుజంగుఁడు, వేడుకకాఁడు=విలాసముగలవాఁడు, మిండఁడు, ననుపుకాఁడు= వి[illegible]ఁడు, మిం

డగీఁడు, లంజెకాఁడు = లంజె గలవాఁడు, అనఁగా నీ ౭ ను ఓ పినాక హస్తా! విటునిపేళ్లు.

ఆ. కోడెకాఁ డనంగ గోవాఁడు నాఁగను, యువజనాఖ్య లొప్పుచుండు రేఁడు, నాగవాస మనఁగ నామమౌ వేశ్యా, జనంబు మేళమునకు సంబికేశ. ౮

టీ. కోడెకాఁడు = యౌవనముగలవాఁడు, గోవాఁడు, అనఁగ నీ ౨ ను యౌవనవంతుని పేళ్ళుగా నొప్పును. నాగవాసము, అనఁగ నీ ౧ యు, వేశ్యాజనముల మేళము పేరు.

సీ. నెలఁతుక క్రాల్గంటి పొలఁతుకముగ్ధియ వాలుఁగంటిమగువ పడఁతి
మడఁతి, చెలిమచ్చెకంటియు గ్మలియింతి తొయ్యాలి నవలా కలువ
కంటి నాతిగోతి, పూఁబోఁడి చిగురాకు బోఁడిపైదలిమించు బోఁడి
ముగ్గులగుమ్మ పొలతికొమ్మ, ప్రోయాలు విదతీఁగె బోఁడచేడియ
యించు బోఁడియన్ను నెలంది బోటిజోటి, చాన తెఱవ నెలంతుక
చామ లేమ, చెలువమెలనాగ చిలుకల కొలికికలికి, తరుబోఁడి య
లరుబోఁడి నెలఁతపొల్తి, గరితయతివనా స్త్రీసమాఖ్యలు మహేశ. ౯

టీ. నెలఁతుక, క్రాల్గంటి-చంచలములగు నేత్రములుగలది, పొలతుక, ముగ్ధియ, వాలుఁగంటి-విశాలనేత్రములు గలది, మగువ, పడఁతి, ॥ పా॥ పణఁతి, మడఁతి, చెలి, మచ్చెకంటి = మత్స్యములవంటి నేత్రములు గలది, ఉగ్మలి, ఇంతి, తొయ్యాలి, నవలా, కలువకంటి = కలువలవంటి నేత్రములుగలది. నాతి, గోతి, పూఁబోఁడి - పుష్పమువలెన్మృదువైనశరీరముగలది, చిగురాకుబోఁడి = చిగురుటాకువలెమృదువైనదేహముగలది, పైదలి, మించుబోఁడి - మెఱుపువలెఁబ్రకాశించుదేహముగలది, ముగ్గులగుమ్మ = ముఱిపెములనిచ్చునది, పొలఁతి, కొమ్మ, ప్రోయాలు, ఉవిద, తీఁగబోఁడి - తీఁగవలెమనోజ్ఞమైన మేనుగలది, చేడియ, ఇంచుబోఁడి = చెఱకువలెప్రియమైనమేనుగలది, అన్ను, నెలఁది, బోటి, జోటి, చాన, తెఱవ,

వెలఁదుక, చామ, లేమ, చెలువ, ఎలనాగ, చిలుకలకొలికి = చిలుకముక్కు-లవంటి కన్నులకొలుకులు గలది, కలికి, తలిరుబోఁడి = చిగురువలెమృదువైనమేనుగలది, అలరుబోఁడి = పుష్పమువలెమృదువైనమేనుగలది, నెలఁత, పొల్తి, గరిత, అతివ, అనఁగ నివి ౨౮ యును స్త్రీకిఁ బేళ్లు.

తే. చెలిమినేస్తంబుపొందునా స్నేహములకు, నెచ్చెలి యనుంగు సం
గాతినేస్తకాఁడు, సంగడీఁ డనఁజెలికాఁ డనంగఁదనరు, స్నేహితున
కు సమాఖ్యలు శ్రీమహేశ. ౧౧

టీ. చెలిమి, నేస్తంబు, పొందు, అనఁగ నివి ౩ ను స్నేహమునకుఁ బేళ్లు. నెచ్చెలి, అనుంగు, సంగాతి, నేస్తకాఁడు, సంగడీఁడు, చెలికాఁడు అనఁగ నివి ౬ ను స్నేహితునకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును.

సీ. దొంగ తెక్కలికాఁడు దొరకోలుసన్న్యాసి ముచ్చెత్తుబరికాఁడు ముడి
యవిడుపు, తెరువాటుకాఁడు కత్తెరదొంగ చేవాఁడి కాఁడువల్లడి
కాఁడు కన్నగాఁడు, మునిముచ్చు గడిదొంగ యనఁదస్కరాఖ్యలఁ
జెలఁగిపొలుపగరాను మొండికత్తె; టక్కులాఁడు టాటోటు టక్కులాఁ
డుపిసాళి టక్కరిముచ్చుకాఁడు తనరుకాఁడు, కల్లరియు గొంటు కైలా
టకాఁడు చెనుగు, బేరజము కుచ్చితుఁడు దోసకారి చెనఁటి, పాల
సుఁడు నాలిబూతంబు పలువతులువ, కూళగడుసనవర్తల్లు గుజ
నుపేళ్లు.

టీ. దొంగ, తెక్కలికాఁడు = బందిపోటు వేయువాఁడు, దొరకోలుసన్న్యాసి = వేషమువేసి నమ్మించి వెనుక సొమ్మునెత్తుకొనిపోవువాఁడు, ముచ్చెత్తుబరికాఁడు, ముడియవిడుపు = సొమ్మునువిప్పువాఁడు, తెరువాటుకాఁడు = దారికట్టికొట్టిదోఁచుకొనువాఁడు, కత్తెరదొంగ = నగలుకత్తిరించుకొనువాఁడు, చేవాఁడికాఁడు = చేతిబలముగలవాఁడు, వల్లడికాఁడు = కొల్లపెట్టువాఁడు, కన్నగాఁడు = కన్నమువేయువాఁడు, మునిముచ్చు = ప్రాఁతదొంగ, గడిదొంగ = గొప్పదొంగ, అననివి ౧౬ ను దొంగకు

మానవవర్గు.

పేళ్ళు. చొడిపోతు = మందబుద్ధిగలవాఁడు, గరాసు, మొండికట్టె-మొం డితనముఁ జేయువాఁడు, టకారాంపు, [illegible], కుక్కలాఁడు = అబద్ధము లాడువాఁడు, పిహాళి, టక్కరి, ముడికాఁడు, తగవుకాఁడు = కపటముల వాఁడు, కల్లరి = అబద్ధములాడువాఁడు. గొంటు, కైటుకాఁడు = మా యోపాయముగలవాఁడు, వెడఁగు, బేరజము, కుచ్ఛితుఁడు = కుచ్ఛితుఁ డు, దోసకారి, చెనటి, పాలసుఁడు, నాసిబాతము పలువ, తులువ, కూళ, గడుసు, అన నీ ౧౬ ను కుత్సితపురుషునకుఁ బేళ్ళగా నొప్పును.

ఆ. పాప బుడుత చిఱుత పట్టి శిసువు కందు, కూన నిసువు బిడ్డ కుఱ్ఱ
బొట్టె, యనఁగ శిసుసమాఖ్యలగుఁ గొమరుండునాఁ గొడుకునాఁ
గుమారకుండు వెలయు. ౧౨

టీ. పాప, బుడుత, చిఱుత, పట్టి, సిసువు, కందు, కూన, నిసువు, బిడ్డ, కుఱ్ఱ, బొట్టె, అనఁగ నీ ౧౧ శిశువులపేళ్ళగును. కొమరుఁడు, కొడుకు, అనఁగ నీ ౩ ను కుమారుని పేళ్ళు.

ఆ. బాలసమాఖ్య లగును వసుధఁ గొండిక, వాఁడనఁగఁ బడుచు
వాఁ డనఁగఁ, బిన్నవాఁ డనంగ, జిన్నవాఁ డనఁగఁను, వినుతగుణస
నాథ విశ్వనాథ. ౧౩

టీ. కొండికవాఁడు, పడుచువాఁడు, పిన్నవాఁడు, అనఁగ నీ ౪ ను చిన్నవాఁడు వినుతగుణసనాథ = శ్లాఘింపఁబడిన గుణములచేఁ గూడి యున్న యోవిశ్వనాథా! బాలునకుఁ బేళ్ళు.

సీ. గిటు పొట్టి కుఱుచ గిట్ట కుజ్జనఁగ వామనుఁడొప్పుఁ జను నపస్మారిపే
ళ్లె, వెడఁగు = వేఁడుకు వెఱ్ఱి పిచ్చిడి వేఁడి [illegible] బొంకరవిత్తనం
గ, జడుఁడునకుఁ జెల్లుఁ జాణ దంట వలంతి చెవరి ప్రోడ నేర్పరి యన
నగుఁ, బ్రిన్ననివాఁడు రూపరిచూపఁగలవాఁడు చక్కనివాఁడునా
జగతిఁ బరగుఁ, సుందరాకారవంతుఁడు సొగసుకాఁడు, వన్నెకాఁ
డన శృంగారి వసుధ వెలయుఁ [illegible]

గ, మూవయన మూకనామముల్ దేవదేవ. ౧౪

టీ. గిటక, పొట్టి, కుఱుచ, గిట్ట, గుజ్జు అనఁగనీ ౫ను వామనునిపేళ్లు వెడఁగు, వేసటు, వెఱ్ఱి, పిఱిఁడి, వేఁడి, వెంగలి, వెంబరవిత్తు అనఁగ నీ ౭ ను అపస్మారిపేళ్లుగానొప్పును. జాణ, దంట, కలంతి, నెరవది, ప్రౌఢ, నేర్పరి, అనఁగ నీ ౬ నుచతురునకుఁబేళ్లు. ప్రియునివాఁడు-సుందరుఁడు, రూపరి = రూపవంతుఁడు, చూడఁగలవాఁడు, చక్కనివాఁడు = చక్కనైనవాఁడు, అనఁగ నీ ౪ ను సౌందర్యముగలవానిపేళ్లు. సొగసుకాఁడు = సొగసైనవాఁడు, వన్నెకాఁడు = కాంతిగలవాఁడు, అననీ ౨ ను శృంగారవంతునిపేళ్లు. చీఁకు, గ్రుడ్డి, అనఁగ నీ ౨ ను అంధకునిపేళ్లు. మూఁగ, మూవ, అన నివి ౨ను ఓ దేవదేవా! మూకనామంబులు.

క. కాయము పేళ్లై వెలయును, మేయన నొడలనఁగ మేనుమెయియన
భోగ్యప్రాయము పేళ్ళగు, బరువము, ప్రాయము జవ్వన మనంగ
భావజదమనా. ౧౫

టీ. మేఁ ఒడలుఁ మేను మెయి అననీ ౪ ను శరీరముపేళ్లుగానొప్పును. పరువము = పర్వము, ప్రాయము = ప్రాయముఁ జవ్వనము = యౌవనము, అన నివి 3 ను యౌవనము పేళ్ళగును.

తే. నెఱులు కురులు వెండ్రుకలును నెఱికలనఁగఁ, గొప్పుతురుమన వే
నలి క్రొవ్వెదయనఁ, గేశధమ్మిల్లములు మించుఁగీలుగంటు, క్రొమ్ము
డి యనంగఁ గేశబంధమ్ముగు భవ. ౧౬

టీ. నెఱులు, కురులు, వెండ్రుకలు, నెఱికలు, అనఁగ నీ ౪ ను కేశములకు పేళ్లు. కొప్పు, తురుము, వేనలి, క్రొవ్వెద, అననీ౪ను, ధమ్మిల్లమునకుపేళ్లు. కీలుగంటు క్రొమ్ముడి, అనఁగ నివి౨ను కేశబంధముపేళ్లు.

తే. నొసలు నెన్నొసల్ నుదురు నెన్నుదురనంగఁ, దనరు ఫాలంబు చూ
డ్కి చూపనఁగ నొప్పు, నాహ్వాయము లీక్షణమునకునక్షి కాక్ష్య,
లలరుఁ గణ్ గనుకను కన్ను నాంసభ్రికేశ. ౧౭

టీ. నొసలు, నెన్నొసలు, నుదురు, నెన్నుదురు, ఈ ౪ ను ఫాలము పేర్లు. చూడ్కి, చూపు. అనఁగ నీ ౨ ను, ఈక్షణమునకుఁ బేర్లుగా నొప్పును. కన్, కను, కన్ను, అన నివి 3 ను నేత్రములకుఁ బేర్లు.

క. వీను లనఁ జెవులనఁగా, జానుగు లన నాహ్వయములు శ్రవణంబు
లకుం, గౌ నన నడు మనఁగా నభిధానములగు మధ్యమునకుం దను
కొంకుధరా. ౧౮

టీ. వీనులు, చెవులు, జానుగులు, అన నీ ౩ ను శ్రవణముల పేర్లుగా నమరును. కౌను, నడుము, అనఁగ నివి ౨ ను మధ్యమునకు నామములు.

తే. అక్కు ఱొమ్మెద బోర నా నలరు వక్ష, మాస్యమున కొప్పు చెం
డు నాఖ్యలు మొగంబు, మోర మోమనఁ బేర్లొప్పు నూరువునకుఁ,
బెందొడ యనంగఁ గుఱుప నాందివాహ. ౧౯

టీ. అక్కు, ఱొమ్ము, ఎద, బోర, అనఁగా నివి ౪ ను వక్షస్థలమునకుఁ బేర్లు. మొగంబు, మోర, మోము, ఈ 3 ను ముఖముపేర్లుగా నొప్పును. పెందొడ, కుఱుపు, ఈ ౨ ను ఊరువునకుఁ బేర్లుగా నొప్పును.

తే. వదనగుహ మొప్పు నోరు దా వాయి యనఁగఁ, బల్లు పలునాఁగ
దంతంబు పేర్లు వెలయుఁ, బెదవి వాతెఱ మోవియన్పేర్లు దనరు,
చుంబ నోష్ఠంబు శీతాంశుఖండమౌళి. ౨౦

టీ. నోరు, వాయి, ఈ ౨ ను వదనగుహకుఁ బేర్లుగా నొప్పును. పల్లు, పలు, అన నివి ౨ ను దంతముపేర్లుగా నొప్పును. పెదవి, వాతెఱ, మోవి, అను నీ 3 పేర్లచేత ఓ శీతాంశుఖండమౌళీ! ఓష్ఠం బొప్పుచున్నది.

క. కయి యనఁ గై నాఁ గేలనఁ, జెయి యనఁ జై నాఁగఁ జెయ్యి చే నా హస్తా
హ్వాయము లగు నన్నపూర్ణాప్రియ వల్లభ కాశికాపురీ వరనిలయా.

టీ. కయి, కై, కేలు, చెయి, చై, చెయ్యి, చే, అనఁగా నివి ౭ ను కాశీపట్టణము స్థానముగాఁ గల ఓ యన్నపూర్ణాప్రియా! హస్తమునకుఁ బేర్లు.

క. ఎద యన డెందం బనఁగా, మది యనఁగాఁ నెడఁ దనంగ మఱియు
ల్లము నా, హృదయమునకు నివి యొసఁగును, విదితంబుగ నాహ్వ
యములు విశ్వాధిపతీ. ౨౨

టీ. ఎద, డెందము, మది, ఎడఁద, ఉల్లము, అనఁగా నీ ౫ ను, ఓవి
శ్వాధిపతీ! హృదయమునకుఁ బ్రసిద్ధముగా నామములై యొప్పారు.

క. లోచెయ్యన నటుచెయ్యనఁ, గాఁ జెల్లుం బేళ్లు రెండు కరతలమున
కుఁ, మీఁ జెయ్యనఁ బెడచెయ్యనఁ, గాఁ జనుఁ గరచరమ భాగ
నామములు శివా. ౨౩

టీ. లోచెయ్యి = లోపలగానుండెడు చెయ్యి, అటుచెయ్యి = లోపలి
చెయ్యి, అనఁగానివి ౨ ను, కరతలమునకుఁ బేళ్లు. మీఁజెయ్యి = మీఁదు
గానుండెడుచెయ్యి, పెడచెయ్యి = పెడగా నుండెడుచెయ్యి, ఈ ౨ ను,
కరచరమ భాగముబేళ్లు.

ఆ. పొట్ట డొక్క కడుపు బొజ్జ బొట్ట యనంగ, నొప్పుచుండు నాఖ్య
లుదరమునకు, నాభిబిలమునకును నామధేయము లగు, బొడ్డు
నాఁగ మఱియుఁ బొక్కిలనఁగ. ౨౪

టీ. పొట్ట, డొక్క, కడుపు, బొజ్జ, బొట్ట, అననీ ౫ ను, ఉదరము
పేళ్లగా నొప్పారు. బొడ్డు, పొక్కిలి. ఈ ౨ ను, నాభిబిలమునకుఁ
జెల్లును.

తే. వెన్నునంగను వీఁపు నా వెనుకమేను, నాఁగఁ జరమాంగమునఁ గొప్పు
నామములుగలఁ, బుఱ్ఱె తలపాల నాఁ బుఱ్ఱపుఱియ నాఁగఁ ఫాల
మున కాఖ్యలై యొప్పు ఫాలనేత్ర. ౨౫

టీ. వెన్ను, వీఁపు, వెనుకమేను, అన నీ ౩ ను, పృష్ఠభాగమునకుఁ
బేళ్లు. పుఱ్ఱె, తలపాల, పుఱ్ఱ, పుఱియ అనఁగ నీ ౪ ఫాలమునకుఁ బేళ్లు.

క. అడుగింజ హొజ్జ యనఁగాఁ, బుడమిఁ బదంబునకు నామములు విల
సిల్లుఁ, మొడ కుత్తుక త్తుగొం తన, నడరు గళంబునకుఁ బేళ్లు

నంగధ్వాంసి. ౨౬

టీ. అముగు అంజ, హజ్జ, అనఁగా నీ 3 ను, భూమియందుఁ బాద మునకుఁ బేర్లు మెడ, కుత్తుక, అఱుు, గొంతు, అనని ౪ ను, గళంబు నకుఁ బేర్లు.

ఆ. బువ్వ వంటకంబు బోనంబు మెతుకు కూడోగిరము పసాద మోరె
మనఁగ, నన్న మొప్పుఁ జేల మలరుఁ బుట్టంబు దువ్వలువ చీర
కోక వలువ యనఁగ. ౨౭

టీ. బువ్వ, వంటకము, బోనము, మెతుకు, కూడు, ఓగిరము, పసాదము, ఓరెము, అనఁగా నీ ౯ యు అన్నమునకుఁ బేళ్లగును. పుట్టము, దువ్వలువ, చీర॥ పా॥ చీరె, కోక, వలువ, అనుసివి ౬ ను వస్త్రము నకుఁ బేళ్లగా నొప్పును.

తే. మెసవె నారొగిణమొనర్చె మెక్కెఁదినియెఁ, గుడిచె నారగించెను
బసాపడియెనమలె, సాపడె ననంగనొప్పు భోజనముసేసె, ననుట
కివియాఖ్యలై యీశయభ్రికేశ. ౨౮

టీ. మెసవె॥ పా॥ మెసఁగు, ఆరోగిణమొనర్చె,॥ పా॥ ఆరోగిణ మొనర్చె, మెక్కె, తినియె, కుడిచె, ఆరగించె, పసాపడియె, నమలె, సాపడె, అనునివి ౧౧ ను, భోజనముచేసె ననుటకుఁ బేళ్లగును.

క. నానయన సిగ్గుసిబ్బితి, నానివి వ్రీడాపదంబు నామంబులగుం,
బానము సేయుట పేళ్లగు, నానుట త్రావుటనఁద్రాగు టనఁ గ్రో
లుటనన్. ౨౯

టీ. నావ, సిగ్గు, సిబ్బితి అనునివి 3 ను లజ్జకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును, ఆనుట, త్రావుట త్రాగుట, క్రోలుట, అననివి ౪ ను పానము సేయుటకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును.

ఆ. తళియిపళ్లెరంబు తేలహారి నాణంబు, తట్టకంచమనఁగఁ దనరుఁ
బాత్ర, చెల్లుఁ జషకమునకుఁ బేళ్లుపబ్బుకోరం, గిన్నెయనఁగ

రజతగిరినివాస. ౩౦

టీ. తళియ, పళ్లెము, పెల్లె, హరివాణము, తట్ట, కంచము, అను నివి ౬ ను, భోజనపాత్రకు పేళ్లుగా నొప్పును. డబ్బుర। పా॥ డబుర, కోర, గిన్నె, అనునివి ౩ ను, పాలపాత్రకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును.

తే. నతికిఁ బేళ్లొప్పు జోతదండము జోహారు, మ్రొక్కు జేజేయనంగఁ గేల్మొగిచెఁ గొలిచె, నెఱఁగెఁ జేమోడ్చె ననఁ నమస్కృతి యొనర్చె, ననుటకివియాఖ్య లగునీశ యభ్రకేశ. ౩౧

టీ. జోత, దండము, జోహారు, మ్రొక్కు, జేజే, అనునివి ౫ ను, నమస్కారమునకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును. కేల్మొగిచె = చేతులు జోడించె, కొలిచె, ఎఱఁగె, చేమోడ్చె = చేతులు ముకుళించెను, అనునివి ౪ ను, నమస్కారముచేసె ననుటకుఁ బేళ్లు.

తే. ఒప్పు శయనించుటకును బవ్వళించెఁ బండెఁ, బవ్వళించెఁ బరుండె ను బవ్వళించె, నత్తమిల్లె ననఁ జమ్మె మెత్తసెజ్జ, పఱుపు పాన్పనఁ దగుశయ్య ఫాలనేత్ర. ౩౨

టీ. పవ్వళించె॥ పా॥ పండుకొనె, పండె పవ్వళించె. పరుండెను, పవ్వళించె, ఒత్తమిల్లె, అనఁగా నివి ౭ ను, శయనించెననుటకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును. మెత్త, సెజ్జ॥ పా॥ సజ్జ, పఱుపు, పాన్పు, ఈ ౪ ను, శయ్యకుఁ బేళ్లగును.

తే. ఒప్పు ధ్వని పేళ్లు రొదయని యులిపునాఁగ, సద్దనఁగను గూఁతనా జప్పుడనఁగ, నలుకు డనరోదనముసేసె ననుటకాఖ్య, లెసఁగు నఱచెను వాపోయె నేడ్చెననఁగ. ౩౩

టీ. రొద, ఉలిపు, సద్దు, కూఁత, చప్పుడు, అలుకుడు, అనఁగా నివి ౬ ను ధ్వని పేళ్లుగా నొప్పును. అఱచెను, వాపోయెను, ఏడ్చెను, అనునివి ౩ ను, రోదనముచేసె ననుటకుఁ బేళ్లు.

క. అగుపేళ్లు నిరువట్టన, దగదప్పియు దూపయనఁగి దాహంబున

కు. నగవునగు నవ్వు నవునా, నగునాఖ్యలు హాసమునకు
నగజాధీశా. ౩౮

టీ. నీరువట్టు, దిగ, దప్పి, దూప, అననివి ౪ ను, దాహమునకుం
బేళ్ళు. నగవు, నగు, నవ్వు, నవు, అనునివి ౪ నుహాసము పేళ్ళుగానొప్పును.

క. చాగము నాఁబుడు కనఁగా, నీగి యనఁగ నిడుట యనఁగ నీవి య
నంగాఁ, దేగము నాఁ బెట్టుటనాఁ, ద్యాగమునకు నాఖ్యలగుచు
ధరఁబరఁగుశివా. ౩౯

టీ. చాగము, పుడుకు, ఈగి ఇడుట, ఈవి, తేగము, పెట్టుట, అనఁ
గానివి ౭ ను, ఓశివా! త్యాగము పేళ్ళుగా నొప్పును.

ఆ. ఎలసెఁ బెరసె హత్తెఁ గలసె నదికెఁ జెందెఁ, బొందెదొరసెఁ గూడె
నొందె నెనసె, ననఁగ సక్తమయ్యె ననుటకు నివి యాఖ్యలగు గిరీశ
యీశ యభ్రకేశ. ౩౬

టీ. ఎలసె, బెరసె, హత్తె, కలసె, అదికె, చెందె, పొందె, దొరసె
కూడె, ఒందె, ఎనపె, అనఁగా నివి ౧౧ను, సక్తమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు.

ఆ. ఎడసెఁ బాసె వేఱువడెఁ బురివిచ్చెనా, నలరు భేద మయ్యె ననుట
పేళ్లు, స్వవశ మయ్యెననుట కవుఁ బేళ్లులోనయ్యె; నగ్గమయ్యె న
నఁగ ననమనేత్ర. ౩౭

టీ. ఎడసె, పాసె, వేఱువడె, పురివిచ్చె, అననీ ౪ ను, భేదమయ్యె
ననుటకు, బేళ్లు. లోనయ్యె, అగ్గమయ్యె, అనంగ నీ ౨ ను, ఓయనమనే
త్రా! స్వాధీనమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును.

ఆ. అగు గృహీత మయ్యెననుటకుఁ బేళ్ల గపడియెఁ, జేపడియెను బట్టువ
డియెఁ, జిక్కువడియెఁ దగిలెఁ జిక్కెఁ దగుల్పడె, ననఁగ నగనివేశ
యభ్రకేశ. ౩౮

టీ. అగపడియె, చేపడియె, పట్టువడియె, చిక్కువడియె, తగిలె॥ పా॥
తవిలె, చిక్కె, తగుల్పడె, అనంగి నీ ౭ ను, గృహీతమయ్యె నను

టకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును.

తే. అనియె నొడివె వక్కాణించె నాడెఁ జెప్పె, వినిచెఁ బ్రాకుచ్చెఁ బలికె నాఁ జను వచించె, ననుట కాలించె నాలకించెను వినె నన, నలరు నవధరించె ననుట కాఖ్యలీశ. ౩౯

టీ. అనియె, నొడివె, ॥పా॥ నుడివె, వక్కాణించె, ఆడె, చెప్పె, వినిచె, బ్రాకుచ్చె, పలికె, అన నీ౮యును వచించె ననుటకుఁ బేళ్లు. ఆలించె, ఆలకించెను, వినెను, అనఁగ నీ ౩ ను, అవధరించె ననుటకు, బే ళ్లుగా నొప్పును.

క. కనియెను జూచెను గాంచెను, గనుఁగొనెఁ గన్గొనె ననంగఁ గలయవి పేళ్లై, చనువీక్షించె ననుటకు, ఘనతరగోరాజ గమన కాయజ దమనా. ౪౦

టీ. కనియె, చూచె, కాంచె, కనుఁగొనె, కన్గొనె, అనఁగ యీగి ను, గొప్పవృషభము నెక్కి తిరిగెడి యోమన్మథశత్రూ! వీక్షించె ననుటకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును.

క. చనుఁ గృతగమనుఁడ నయ్యెద, ననుటకు నామంబు లగుచు నవని నరిగెదం, జనియెదఁ బోయెదఁ నేగెదఁ, బనివినియెద ననెడునట్టి పలుకులు రుద్రా. ౪౧

టీ. అరిగెద, చనియెద, పోయెద, ఏగెద, పనివినియెద, అనంగ నీగి పలుకులును, కృతగమనుఁడ నయ్యెద ననుటకు పేళ్ళు.

ఆ. ద్విగుణమున కభిఖ్యలగు నిబ్బడిమ్మడి, జంట దంట దుగయు జమిలి రెట్టి, యినుమడి యన మిథునమున కాఖ్యలగు జోడు, దోయి కవ యనంగ ధూతకలుష. ౪౨

టీ. ఇబ్బడి, ఇమ్మడి, జంట, దంట, దుగ, జమిలి, రెట్టి॥పా॥ రెంట, ఇనుమడి, అనంగ నీ౮ యును, ద్విగుణమునకుఁ బేళ్ళు. జోడు, దోయి, కవ, అనంగ నీ ౩ ను, మిథునమునకు పేళ్ళుగా నొప్పును.

సీ. ఒండొక్కఁ డొకటి యొక్కండన నగు నేక మీఁదు రెండీరునాఁగ
నెసఁగు ద్వయము, తిగ మూఁడు మూర్నాఁగఁ దగుఁ ద్రయి తీవం
చ నలు నాల్గు చౌయన నగుఁ జతుష్క, మెసఁగు జౌవంచ మైదే
ననఁ బంచకం బాఱిరుమూఁడి త్తిగనఁగనొప్పు, షట్కంబు ఋషి
సంఖ్య సత చక్కు పగడ యేడన నొప్పు నష్టసంఖ్యకును బేళ్ళు, దనరు
నిరునాలు గెనిమిది దచ్చియనఁగఁ, బరఁగు నీరాఱు పంద్రెండు బా
రయనఁగ, ద్వాదశమునకు నాఖ్యలు ధరణియందు, శైలజానాథ
ప్రమథ సంచయసనాథ. ౪౩

టీ. ఒండు, ఒక్కఁడు, ఒకటి, ఒక్కండు, అను నీ ౪ ను, ఏకమున
కుఁ బేళ్ళు. ఈరు, రెండు, ఇరు, అన నీ 3ను, ద్వయమునకుఁ బేళ్ళుగానొ
ప్పును. తిగ, మూఁడు, మూర్ అనునీ 3 ను, త్రయమునకుఁ బేళ్ళు. తీవం
చ= మూఁడును ఒకటియును, నలు, నాల్గుఁ చౌ, అన నీ ౪ను, చతుష్క
మునకుఁ బేళ్ళు. చౌవంచ నాల్గునొకటియును, ఐదు, ఏను, అన నీ3నుఁ
పంచకమునకుఁ బేళ్ళు. ఆఱు, ఇరుమూఁడు= రెండుమూళ్ళు, ఇత్తిగ=రెం
డుమూళ్ళు, అన నీ 3 ను, షట్కంబునకుఁ బేళ్ళు. సత, చక్కు పగడ=
ఆఱును ఒకటియును, ఏడుఁ, అన నీ 3 ను, సప్తసంఖ్యపేళ్ళు. ఇరునాలు
గు= రెండు నాల్గులు, ఎనిమిది, దచ్చి, అన నీ 3 ను, అష్టసంఖ్యపేళ్లు.
ఈరాఱు= రెండారులు, పంద్రెండు, బార, అన నీ 3 ను, ద్వాదశ
సంఖ్యపేళ్ళు.

తే. జరిగె నూడెను జాఱెను నుఱికి వెళ్లెఁ, బాఱెఁ బఱచెను దొలఁగె
న న్వలుకులెల్ల, నవనిలోనఁ బలాయితుం డయ్యెననుట, కాఖ్యలై
యొప్పుఁ జంద్రరేఖావతంస. ౪౪

టీ. జరిగెను, ఊడెను, జాఱెను, ఉఱికె, వెళ్లె, పాఱె, పఱచె
తొలఁగె, అన నీ ఆ శబ్దములును, ఓచంద్రరేఖావతంసా! పలాయితుం,
డయ్యెననుటకుఁ బేళ్ళు.

క. వేంచేసెను వచ్చెం జనుదెంచెను, విచ్చేసె నరుగుదెంచె ననఁగ నే,
తెంచెననవయ్యె నాగతుఁ, డంచుంబలుకుటకు నాఖ్య లంబరకేశా.

టీ. వేంచెసెను, వచ్చెను, చనుదెంచెను, విచ్చేసెను, అరుగుదెంచెను, ఏతెంచెను, అన నీ ౬ ను, ఆగతుం డయ్యెననుటకుఁ బేళ్ళు.

తే. నాఁటిసుత నాఁటనుండియు నాఁటగోలె, నాఁటబట్టినాఁడు మొదలు నాఁగ నాహ్వాయమ్ములయ్యెఁ, దదారభ్య యనుటకవని, వినుత కరుణాసనాథ విశ్వనాథ. ౪౬

టీ. నాఁటిసుత, నాఁటనుండి, నాఁటగోలె, నాఁటబట్టి, నాఁడుమొదలు, అనఁగా నీ ౫ను, శ్లాఘ్యమగు దయతోఁగూడిన శ్రీవిశ్వనాథా! తదారభ్య యనుటకుఁ బేళ్ళు.

తే. వైరమునకునుధర సమాహ్వాయము లమరుఁ, గంటు పగమచ్చరం సూ డొంటమియన; వలపు కూరిమి మేలునా నలరుఁ బేళ్ళు, మోహమునకును శారదాంబుద నిభాంగ. ౪౭

టీ. కంటు, పగ, మచ్చరము, సూడు, ఒంటమి, అను నీ ౫ ను, వైరమునకుఁ బేళ్ళుగా నొప్పును. వలపు, కూరిమి మేలు, అనఁగా నీ ౩ ను, మోహమునకుఁ బేళ్ళు.

క. పెనఁకువ జగడము కయ్యం, బని బవరము కలను చివ్వ యాలము పోట్లా, టనదురము పోరునాగాఁ, జను యుద్ధంబునకుఁబేళ్ళు చంద్రార్ధధరా. ౪౮

టీ. పెనఁకువ, జగడము, కయ్యము, అని, బవరము కలను, చివ్వ, ఆలము, పోట్లాట, దురము, పోరు, అనఁగా నీ ౧౧ ను, యుద్ధమునకుఁ బేళ్ళుగా నొప్పును.

ఆ. సదమదంబుసేసెఁ జక్కాడెఁ బరిమార్చె, జదిపెఁ బీచమడఁచెఁ జంపెఁ గెడపె, నుఱుముచేసెఁ ద్రుంచెనుగ్గాడెఁ దెగటార్చె, మన్నిగొనియెఁ దునిమె మడిపెననఁగ. ౪౯

తే. హతము గావించెననుటకు నాఖ్యలయ్యె, మనిపె నేలెను బ్రతికించె మంచె బ్రోచె, సాఁకె ననమొప్పు నాఖ్యలు సరవిశోధ, నరయఁ బోషించె ననుటకు నంబికేశ. ౧౦

టీ. సదమదంబుసేసె, చక్కాడె, పరిమార్చె, చదిపె, పీచమడఁచె, చంపె, కెడపె, నుఱుముచేసె, త్రుంచె, నుగ్గాడె, తెగటార్చె, మన్నిగొనియె, తునిమె, మడిపె, అనఁగ నీ ౧౮ ను వధియించె ననుటకుఁ బేళ్లు. మనిపె, ఏలె, బ్రతికించె, మంచె॥ సా॥ మనిచె, ప్రోచె, సాఁకె, అనఁగా నీ ౬ ను, పోషించె ననుటకుఁ బేళ్లు.

క. ధరలో శూరాహ్వయములు, పరఁగుఁ జెయినకాఁడనంగ బంటనఁగాఁ, బోటరి యనవడిగలవాఁడన, బిరుదన వాఁడి మగఁ డనంగ భీమకపర్ది,

టీ. మొనకాఁడు, బాటు, పోటరి, వడిగలవాఁడు, బిరుదు, వాఁడి మగఁడు, అనఁగ నీ ౬ ను, శూరునిపేళ్లు.

తే. బాసట యనంగఁ దోట్పాటు నా సమాహ్వయంబు లగుచుండు రెండు సాహాయ్యమునకు, నాఖ్యలు శుభంబునకును లగ్గనఁగ బాగనంగ మేలన లెస్స యనంగ నీశ. ౧౧

టీ. బాసట, తోడ్పాటు, అనంగ నీ ౨ ను సాహాయ్యము పేళ్లు. లగ్గు, బాగు, మేలు, లెస్స, అను నీ ౪ ను; శుభమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. కూలె నీల్గెఁ జచ్చెఁ గాలంబు సేసెను, గెడసె సమసెనాత్రమడిసెఁ జెల్లెఁ, బెద్దనిదురవోయె బిద్దె దోరెను గంతుగొనియెననుట పేళ్ళగును మృతునకు. ౧౩

టీ. కూలె, నీల్గె, చచ్చె, కాలంబుసేసెను, కెడసె, సమసెను,ఆత్ర, మడిసె, చెల్లె, పెద్దనిదురవోయె, బిద్దె, దోరెను, గంతుకొనియెను, అనఁగా నీ ౧౩ ను, మృతునకుఁ బేళ్ళు.

సీ. తిమ్మనైనది యన దిన్ననైనదియన జానైన దనఁగ బాగైనదనఁగ,

నాణెమైన దన విన్నాణమైనది యన మాణైన దనఁగ లెస్సైన దనఁ
గఁ, బిన్ననై నదియనఁ జెన్నైన దన నలువైనది యనఁగఁ జెల్వైన
దనఁగఁ, బొనరినయది యన నొనరిన దనినఁ జొక్కటమైన దనఁగఁ
జక్కని దనంగ, సొబగై నదనఁగను సొంపైన దనఁ గొమరైనదియ
న గొనబైన దనఁగఁ, దోరమైన దన సింగారమైనదియన మేలైన ద
నఁగ మెచ్చైన దనఁగ, మురువుగలయది యొప్పైన దొలపుగలది,
యందమైనది తనరిన దలరినట్టి, దనఁగఁ బరఁగిన దనవివి దనరు
చుండు, మంజులం బైన దనుటకు మదనదమన.

టీ. తిమ్మనైనది, తిన్ననైనది,జాననైనది, బాగైనది,నాణెమైనది, వి
న్నాణమైనది, మాణైనది, లెస్సయినది, పిన్ననైనది, చెన్నైనది, నలువై
నది, చెలువైనది, పొనరినయది, ఒనరినది, చొక్కటమైనది, చక్కనిది,
సొబగైనది, సొంపయినది, కొమరైనది, గొనబైనది, తోరమైనది, సిం
గారమైనది, మేలైనది, మెచ్చైనది,మురువుగలయది,ఒప్పైనది, ఒలపుగ
లది, అందమైనది, తనరినది, అలరినట్టిది, పరఁగినది, అను నీ ౩౧ యు
ను మనోజ్ఞమైనదియనుటకు పేర్లు.

తే. కపుర మనఁ గప్పురం బనఁ గప్ర మనఁగఁ, బుడమిఁ గర్పూరమొ
ప్పుఁ దాంబూలమొప్పు, వీడియము వక్కలాకులు విడెము తమ్మ
లంబు వీడెము వీడ్య మనం బురారి. ౭౭

టీ. కపురము, కప్పురము, కప్రము, అనఁగ నీ ౩ ను, కర్పూరము
పేళ్ళు. వీడియము ॥పా॥ విడియము, వక్కలాకులు, విడెము, తమ్మల
ము, వీడెము, వీడ్యము, అన నీ ౭ ను, తాంబూలమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. వెలయుచుండును సిరి లచ్చి కలిమి యనెడు, పేళ్లసంపదయొద్దడి
పేదరికము, లేమి నిప్పచ్చరము నెవ్వ లేమిడియన నలరు దారిద్ర్య
మునకు నాఖ్యలు గిరీశ. ౭౮

టీ. సిరి, లచ్చి, కలిమి, అను నీ ౩ పేళ్ళను సంపదకు నొప్పుచుం

డును. ఎద్దడి పేదటికము. లేమి, నిప్పచ్చరము, నవ్వ, లేమిడి, అనఁగ నీ ౬ ను, దారిద్ర్యమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. మగతనం బన గండన మగఁటిమి యనఁ, బౌరుషంబున కాఖ్యలై పరఁగు చుండు, నుక్కు చేగదిడము చేవ యుదుటు గట్టి, దిట్టము ఉఱిది బిగువు నాఁగ ధృతికి బేళ్ళు. ౫౭

టీ. మగతనంబు, గండు, మగఁటిమి, అన నీ 3 ను, పౌరుషమునకు బేళ్ళు. ఉక్కు, చేగ, దిటము, చేవ, ఉదుటు, గట్టి, దిట్టము, ఉఱిది, బిగువు, అను నీ ౯ యును, దృఢమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. బద్దు నా బొంకు నాఁగ దబ్బరఁ యనంగఁ, గల్ల యనఁగ హుళి క్కి నాఁ జెల్లుఁ బేళ్ళు, ధర నసత్యమునకును సత్యంబు పరగు, ని జమనంగ నిక్కువం బన నిక్కమనఁగ. ౫౮

టీ. బద్దు, బొంకు, దబ్బర, కల్ల హుళిక్కి॥ పా॥ హుళక్కి, అను నీ ౮ ను, అసత్యమునకుఁ బేళ్ళు, నిజము, నిక్కువము, నిక్కము, అన నీ 3 ను, సత్యమునకు, బేళ్ళు.

క. బెడఁద దెస చేటు చేడ్పాటు గొడ వాత్రిం బంగలార్పు గోరంబు దొ సం, గిడుమ వెత కస్తి యంగద, కడగం డ్లనఁ జను విపత్తు గౌరీ రమణా. ౫౯

టీ. బెడఁద, దెస, చేటు, చేడ్పాటు, గొడవ, ఆత్రము, అంగలార్పు; గోరము, దొసఁగు, ఇడుమ, వెత, కస్తి, అంగద, కడగండ్లు అన నీ ౧౪ విపత్తుపేళ్ళు.

క. వెల జట్టి విలువ రో యనఁ, గల నుడువులు దనరు చుండు క్రయనామములై, వెలయంగ వంగసము నాఁ, గొల మనవంగడమునాఁగఁ గుల మొప్పు శివా. ౬౦

టీ. వెల, జట్టి విలువ, రో, అనఁగ నీ ౪ ను క్రయమునకు నామములై యొప్పును. వంగసము వంశము, కొలము కులము, వంగడము,

అనఁగ నీ 3 ను, కులమునకుఁ బేళ్ళు.

క. క్రిమ్మఱి నెప్పటి వెండియుఁ, గ్రమ్మఱి తిరుగన్ మఱిన్ మఱల మ
గుడను నా, నిమ్మహిఁ బునఃపదంబున, కిమ్ముల నివియాఖ్యలగు
మహీధరచాపా. ౬౧

టీ. క్రిమఱన్, ఎప్పటి, వెండియును, క్రమ్మఱి, తిరుగన్, మఱి, మ
ఱలన్, మగుడన్, అనఁగ నీ ౮ యును, పునరర్థమునకుఁ బేళ్ళు.

క. ఒకమఱి యొకపరి యొకమా, టొకసా రొక తేప యనఁగ నొకపా
రనఁగా, నొకవిడుత యొక్కటూకన, నొకతడవ యనంగ మఱియు
నొకతూరి యనన్. ౬౨

తే. ఏకవారం బనుట కొప్పు విన్ని పేళ్ళు, జగతిఁ బల్మాఱు వేమాఱు
సారెఁ బెక్కు, మాఱులెన్నని మాఱ్లనఁ బరఁగు నాఖ్యలగుచు ని
విబహువారంబు లనుట కీశ. ౬3

టీ. ఒకమఱి, ఒకపరి, ఒకమాట, ఒకసారి, ఒకతేప, ఒకపారి, ఒ
కవిడుత, ఒక్కటూకు, ఒకతడవ, ఒకతూరి॥ పా॥ ఒకమారి, అనఁగ నీ
౧౦ ఏకవారమునుటకుఁ బేళ్ళుగా నొప్పును. పల్మాఱు, వేమాఱు, సా
రె, పెక్కుమాఱులు, ఎన్నెనిమాఱ్లు, అను నీ ౫ ను, మాటిమాటికి
యనునర్థమునకుఁ బర్యాయములు.

తే. త్వరితమున కొప్పుఁ బేళ్ళు చెచ్చెరను సరగ, వేగిరము వేగ వేళము
వెసనువడిగ, గ్రక్కునను గ్రద్దన ననంగఁ గ్రన్ననఁగ, గొబ్బునను
దిగ్గున ననంగఁ గుధరచాప. ౬౪

టీ. చెచ్చెరను, సరగ, వేగిరము, వేగ, వేళము, ॥పా॥ వైళము, వె
సను, వడిగను, గ్రక్కునను, గ్రద్దనను, క్రన్ననను, గొబ్బునను, దిగ్గు
నను, అను నీ ౧౨ త్వరితమునకుఁ బేళ్ళు.

క. కలవువివరింపఁగా నాఖ్యలు నరుసన్ సిర్గమించె ననుటకు ధరలోఁ,
వెలువడెను వెళ్లె వెడలెను, వెలలె ననం జెప్పిరకాశ విశ్వాసిపతీ.

టీ. వెలువడియె, వెల్లె, వెడలెను, వెలలెను, అననీ ౪ ను, నిర్గమిం
చె ననుటకుఁ బేళ్ళు.

క. వినుతి యొనరించె ననుటకుఁ, దనరుఁ నామంబులగుచు ధరపై, నగ్గిం
చెను గైవారము సేసెం, గొనియాడెను బొగడె ననఁగ గొండాడె
ననఁ. ౬౬

టీ. అగ్గించెను, కైవారముసేసెను, కొనియాడెను, పొగడెను, కొం
డాడెను, అను ౫ ను, వినుతించె ననుటకుఁ బేళ్లు.

సీ. చుట్టలు విందులు చుట్టాలు బంధుగులనఁ జను బంధుసమూహ్వాయ
ములు, వలలు నన్యుఁడు లాఁతి వాఁడనఁగా వింతవాఁడనఁగాఁ
బెఱ వాఁడనఁగ, వ్యాజంబునకు నామమౌ నెపంబనఁగ నన్వేషిం
చె ననుట కౌ వెదకె నెమకె, నరసె గోసె నఁగ నారసెఁ దడవె
నాఁగాంక్షకుఁ బేరులౌఁ, గఱిమయుఁ గోర్కె, గఱిచ్చ కోరికె తమి కోర్కె
యిచ్చయనఁగ, నెపుడు నెడపక యుడుగక యెల్లపుడు నిచ్చ
నయంబు నాఁగను నిచ్చలనఁగఁ, దనరు, నాఖ్యలు సంతతంబనుట
కభన. ౬౭

టీ. చుట్టలు, విందులు, చుట్టాలు, బంధుగులు, అనఁగ నివి ౪ను, బంధువుల పేళ్ళు. లాఁతివాఁడు, వింతవాఁడు, పెఱవాఁడు, అననివి ౩ను అన్యుని పేళ్లు. నెపంబు, అనఁగ నీ ౧ వ్యాజము పేరు. వెదకె, నెమకె, అరసె, గోసె, ఆరసె, తడవె, అన నివి ౬ను అన్వేషించె ననుటకుఁ బేళ్ళగును. కఱిచ్చ, కోరికె, తమి, కోర్కె, ఇచ్చ, అనఁగ నివి ౫ను, ఇచ్ఛకుఁ బేళ్లు. ఎపుడును, ఎడపక, ఉడుగక, ఎల్లపుడు, నిచ్చ, నయము, నిచ్చలు, అనఁగ నీ ౭ను, సతత మనుటకుఁ బేళ్ళగును.

సీ. తనరుఁ బ్రవేశించి ననుటకు నాఖ్యలు చూఁకొనెఁ జొచ్చెను దూఱె
ననఁగ, సంఘీభూతాడితుఁ జేసె ననుటకుఁ బేళ్ళగుఁ దాఁచెఁ గాళ్ళం
గుఱిస్కొందన్నె ననఁగ, నాలస్య మొనరించె ననుటకుఁ బేళ్లు నాను

మ్ములు తడసెను మసలె ననఁగఁ, ద్యక్తంబు గావించె ననుటకు నా
ఖ్యలౌ వీడెను వదలెను విడిచె ననఁగఁ, దాఱుమాఱయ్యె వీడ్వడెఁ
దడఁబడెనన, నాఖ్యలొప్పు విపర్యస్తమయ్యె ననుట, కలరుఁ బ్రిహా
రించె ననుట కాహ్వాయము లడిచెఁ, గొట్టె మొత్తెను మోఁదెనాఁ
గుధరనిలయ. ౬౮

టీ. చూఁకొనె, చొచ్చె, తూఱె, ॥పా॥ దూఱె, అనఁగ నివి 3 ను, ప్రవేశించె ననుటకుఁ బేళ్ళు, తాఁచె, కాళ్ళంగ్రొమ్మె, తన్నెను, అనఁగ నీ 3 ను, అంఘ్రితాడితుఁ జేసెననుటకుఁ బేళ్ళగును. తడసెను, మసలెను, అనఁగ నివి ౨ ను, ఆలస్యముచేసె ననుటకుఁ బేళ్లు. వీడెను, వదలెను, విడిచెను, అనఁగ నివి 3 ను, త్యక్తంబుచేసె ననుటకుఁ బేళ్ళు. తాఱుమాఱయ్యె, వీడ్వడె, తడఁబడె, అన నీ 3 ను, విపర్యస్తమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్ళగును. అడిచె॥ పా॥ అడచె, కొట్టె, మొత్తె, మోఁదె, ఈ ౪ ను, పరిహరించె ననుటకుఁ బేళ్ళు.

సీ. ముందట నెదుటను మ్రోల ముంగల నాఁగ నాఖ్యలౌ సమ్ముఖమ
నుట కభవ, యలయిక బడలిక యలపు సేదయనగ శ్రమమునకా
ఖ్యలౌ శమనదమన, తాలిమియోరుపు తాళికనాఁగను క్షమకు నా
హ్వాయములౌఁ జర్మవసన, తవళిబవంతంబు టక్కు దుస్తారంబు
వెస్తనా ఛద్మమౌ విషమనేత్రి, వెఱపనఁగ నెద యనఁగను వెఱ
యనంగ, నళుకనఁగ భీతికాఖ్యలౌ నసితకంఠ, నిమ్మళం బననెమ్మి
నానెమ్మది యనఁ, దనరుఁ బేళ్ళు నిరాంతంక మునకు నీశ. ౬౯

టీ. ముందటను, ఎదుటను, మ్రోలను, ముంగలను, అనఁగా నివి ౪ ను, సమ్ముఖమందనుటకుఁ బేళ్ళగా నొప్పును అలయిక, బడలిక, అలపు, సేద, అనఁగ నీ ౪ ను, శ్రమమునకుఁ బేళ్ళు. తాల్మి, ఓరుపు, తాళిక, ॥పా॥ తాళుకొనుట, అనఁగ నివి 3 ను, క్షమకుఁ బేళ్ళు, తవళి, బవంతంబు, టక్కు, దుస్తారము, వెస్త, అనఁగ నివి ౫ ను, కపటముపేళ్ళు. వెఱపు,

ఎద, వెఱ, అదరు, అనఁగ నీ ౪ ను భీతికిఁ బేళ్ళు. నిమ్మళంబు, నెమ్మి, నెమ్మది, అన నీ ౩ ను, నిరాతంకమునకుఁ బేళ్ళు.

సీ. అసదు కొంచెము సైక మలఁతి యన్నువచిన్న నలికంబు సన్నంబు
నాఁ దనర్చు, స్వల్ప మెక్కుడు నాఁగ జాల నెంతేనియు మిగులఁ
దద్దయఁ దద్ద మిక్కిలి యనఁ, బెద్దయు నను నివి పేళ్ళగు భృశము
గా ననుటకు నుత్కట మయ్యె ననుట, కగుఁ బేళ్ళు వెంగలంబయ్యెఁ
గ్రిక్కిరిసె వెక్కస మయ్యె నను నివి క్రమముతోడఁ సగ్గఁగుందె డొం
కెఁ దగ్గెను సడలెను, గ్రుంగె నుబ్బణాగె స్రుక్కె ననఁగఁ, దనరు,
బేళ్ళు. క్షీణ దశ నొందె ననుటకు, నీశ్వరీసనాథ విశ్వనాథ. ౭౦

టీ. అసదు, కొంచెము, సైకము, అలఁతి, అన్నువ, చిన్న, నలికము, సన్నము, అనఁగా నీ ౮ యు, స్వల్పమునకుఁ బేళ్ళు. ఎక్కుడు, చాలఁ, ఎంతేనియును, మిగులను, తద్దయును, తద్ద, మిక్కిలి, పెద్దయును, అన నివి ౮ యు, అధికముగా ననుటకుఁ బేళ్ళు. వెంగలంబయ్యె, క్రిక్కిరిసె, వెక్కసమయ్యె, అన నివి ౩ ను ఉత్కటమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్ళగును. సగ్గ, కుందె, డొంకె, తగ్గెను, సడలెను, క్రుంకెను. ఉబ్బనాగె, స్రుక్కె, అన నీ ౮ యును, క్షీణదశఁ బొందెననుటకు నామములు.

ఆ. మించు వాసి మేలు మేటి పెచ్చెచ్చన, నధికమునకు నాఖ్యలగుచు
వెలయుఁ, బనులు నాఁగఁ జెయువులనఁ జేఁత లనఁ నొప్పుఁ, గర్మము
నకుఁ బేళ్ళు చర్మవసన. ౭౧

టీ. మించు, వాసి, మేలు, మేటి, పెచ్చు, ఎచ్చు॥పా॥ హెచ్చు, అనఁగ నీ ౭ ను, అధికమునకుఁ బేళ్ళు. పనులు, చెయువులు ॥పా॥ చెయ్వులు, చేఁతలు, అనఁగ నీ ౩ ను, కర్మమునకు బేళ్ళు.

ఆ. అనిపె ననిచెఁ బనిపెఁ బనిచె నంపెను బంపెఁ, బుచ్చె గొలువుమని
యెఁ బొమ్మటనియె, ననఁగ నివి సమాఖ్యలగును బ్రస్థాపించె, ననె
డు క్రియకు నీశ యభ్రకేశ. ౭౨

టీ. అనిపె, అనిచె, పనిపె, పనిచె, అంపె, పంపె, పుచ్చె, నెలుపు మనియె, పొమ్మటనియె, అనఁగ నీ ౯ యు, ప్రస్థాపించెననెడు క్రియ కుఁ బేళ్లు.

తే. కొదవ కొద కుంది తగ్గు తక్కువ కొఱంత, వెలితి కొఱలొచ్చు కడమ నా వెలయు న్యూన, సముఖీధానము లఱసాము సగము సవ ము, నాఁగ నర్థాహ్వయంబు లౌ నాగభూష. ౭౩

టీ. కొదవ, కొద, కుందు, తగ్గు, తక్కువ, కొఱంత. వెలితి, కొఱ, లొచ్చు, కడమ, అనునివి, ౧౦ యు, న్యూనమునకుఁ బేళ్లు. అఱ, సాము, సగము, సవము, అనఁగ నివి ౪ ను, అర్థమునకుఁ బేళ్లు.

తే. పేళ్లు పశ్చాత్తనుటకును, వెల్లు వెనుకఁ, బిదపఁ దర్వాతఁ బదపడి పిమ్మటనన, మునుపు మును మున్ను తొలి తొల్లి ముందు తొలుత ననఁగఁ బూర్వపదార్థాఖ్య లౌ గిరీశ. ౭౪

టీ. వెనుక, పిదప, తర్వాత, పదపడి, పిమ్మట, అన నీ ౫ ను, పశ్చాత్తనుటకుఁ బేళ్లుగా నొప్పును. మునుపు. మును, మున్ను, తొలి, తొల్లి, ముందు, తొలుతను, అనఁగ నీ ౭ ను, పూర్వమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. పాఱుబోతు పిఱికి పంద. కొంచ యనఁగ, బేళ్లు దనరు సమరభీ రువునకు, దిట్ట యుక్కుతునియ గట్టిడెందమువాఁడ, సంగ ధైర్యవం తుఁ డలరు నీశ. ౭౫

టీ. పాఱుబోతు, పిఱికి, పంద, కొంచ, అనఁగ నీ ౪ ను, యుద్ధమున వెఱచెడి వానిబేళ్లు. దిట్ట, ఉక్కుతునియు, గట్టిడెందమువాఁడు, అనఁగ నీ ౩ ను, ధైర్యవంతుని పేళ్లు.

తే. పౌజు చేరువ మొత్తంబు శారు తుటుము, దండు పరి గమికూటు వ పిండు దాఁటు, మూఁక దళమను బేళ్లు సమూహమునకు, భుజ గవరహార యవిముక్త పురనిహార. ౭౬

టీ. పౌజు, చేరువ, ముత్తంబు, శారు, తుటుము, దండు, పరి, గ

మి, శూటువ, పిండు, దాటు, మూక, దళము అనఁగ నీ ౧౩ ను., స
మూహమునకుఁ బేళ్ళు.

సీ. పూనె నానెను, దాల్చె నానెను మోచె నావహించెననుటకౌ
నహివిభూష, నామము లుచ్చాటనము చేసె ననుటకు వరుసతోఁ
దఱిమెను బఱపె వెలిచెఁ, దోలెను ఁ ప్పెనా ద్రుహిణాదిసురనుత
త్రిప్పెనునాఁ గ్రిమ్మఱించె ననఁగ, మగుడించె ననగను మఱలించె
నన సమాహ్వాయముల్ ఐంగు నివర్తితంబు, చేసెననుటకు సుర
మునిసిద్ధసేవ్య, యడ్డగించెను నాఁగి నిల్పెననఁగ నాఁగె, నన నివారించె
ననుటకు నాఖ్యలమరు, నగసుతానాథ గుహగజాననసనాథ. ౭౭

టీ. పూనె, ఊనె, తాల్చె, ఆనె, మోచె, అన నీ ౫ ను వహించె
ననుటకుఁ బేళ్ళు. తఱిమెను, పఱచె, వెలిచె, తోలె, ఁప్పె, అననీ ౫
ను, ఉచ్చాటనము చేసెననుటకుఁ బేళ్ళు. త్రిప్పె, క్రమ్మఱించె, మగుడిం
చె, మఱలించెను, అన నీ ౪ ను, నివర్తితంబు, చేసె ననుటకు, బేళ్ళు.
అడ్డగించెను, నిల్పెను, ఆగెను అన నీ ౩న్ను, నివారించెననుటకు పేళ్ళు.

తే. దండ చేరువ సంగడి దాపు చెంత, సరస చెంగట యొద్ద డగ్గఱ
కురంగ, టండ పజ్జయు నా సమీపాఖ్య లమరు, రమ్యధవళాంగిక
లశనీరధినిషంగ.

టీ. దండ, చేరువ, సంగడి, దాపు, చెంత, సరస, చెంగట, ఒద్ద,
డగ్గఱ, కురంగట, అండ, పజ్జ, అన నీ౧౨ ను, సమీపనామములుగా
నమరును.

తే. అచట నచ్చట నచ్చోట నందు నాడ, నచోట నచ్చోట నక్కడన
య్యెడ నట, ననఁగఁ దత్ప్రదేశంబునం దనుటకాఖ్య, లయ్యె భక్త
విధేయ యార్యాసహాయ. ౭౯

టీ. అచట, అచ్చట, అచ్చోట, అందు, ఆడ, అచోట, అచ్చోట,అ
క్కడ, అయ్యెడ, అట, అనఁగ నీ ౯ యును, తత్ప్రదేశంబునందుననను
టకు పేళ్ళు.

క. ఇరుగెలఁకుల నిరువంకల, నిరుదెసనిరుచక్కియందునిరుపక్కియలం,
దిరుగ్రేవల నిరుగడ నాఁ, బొరిఁ జెళ్ళగు నుభయ పార్శ్వములనన
ట కజా. ౭౦

టీ. ఇరుగెలఁకుల, ఇరువంకల, ఇరుదెస, ఇరుచక్కియందు, ఇరుపక్కియలందు, ఇరుగ్రేవల, ఇరుగడ, అన నీ ౭ ను, ఉభయపార్శ్వముల ననుటకుఁ జెళ్ళగును.

క. నవముగ ధరలో నీమానవవర్గప్రవేశ్యఁజదివినను వ్రాసినమానవుల
కు ననవరతంబును, శివుఁ డవిముక్తేశ్వరుండు చెలువం బొసఁగుఁగా.

స్థావరవర్గు.

సీ. నలిదిప్ప నడఁకు గుబ్బలి చలిమిరిమల గట్టులఱేఁడు ముక్కంటిమా
మ, మంచుకొండన హిమవత్క్ష్మాధరాఖ్యలు చను వేలుపుఁగొండ జేజే
లగట్టు, పుత్తడిగుబ్బలి పునుకకంచము వానివిల్లు నా మేరువుపేళ్ళు
వెలయు, వెలిదిప్ప ముక్కంటిమల వెండికొండ నాఁ గైలాసపర్వ
తాఖ్యలు నెలంగు, వెలయుఁ దరిగొండ కవ్వంపుమలయనంగ, మం
దరాఖ్యలు కడపటిమల యనంగఁ, జుట్టుఁగొండనఁ దనరు నీక్షోణి
యందుఁ, జక్రవాళాద్రి వృషవాహ శైలగేహ. ౧

టీ. వలిదిప్ప, పడఁకుగుబ్బలి॥ పా॥ వణఁకుగుబ్బలి, చలిమిరిమల (ఈనాలుగు శబ్దములకును జల్లనైనపర్వతమని యర్థము) గట్టులఱేఁడు = పర్వతములకురాజు, ముక్కంటిమామ = శివునకుమామ, మంచుకొండ = హిమముగల పర్వతము, ఈ ౭ ను, హిమవత్పర్వతమునకుఁ బేళ్లు. వేలుపుఁగొండ, జేజేలగట్టు. (ఈరెండు శబ్దములకును దేవతల పర్వతమని యర్థము) పుత్తడిగుబ్బలి = సువర్ణ పర్వతము, పునుకకంచము వానివిల్లు = ఈశ్వరునిధనుస్సు, అన నీ ౪ ను, మేరుపర్వతముపేళ్లు. వెలిదిప్ప = తెల్లని పర్వతము, ముక్కంటిమల = శివునిపర్వతము, వెండి

కొండ = రజతపర్వతము, అన నీ 3 ను, కైలాసపర్వతముపేళ్లు. తరి గొండ, కవ్వంపుమల, (ఈరెండు శబ్దములకును కవ్వమైనపర్వతమని యర్థము) అన నీ ౨ ను, మంథరపర్వతముపేళ్లు. కడపటిమల = కడగా నుండెడు పర్వతము, చుట్టుఁగొండ = భూమిచుట్టు నుండెడు పర్వతము, అన నీ ౨ ను, చక్రవాళపర్వతముపేళ్లు.

ఆ. తూర్పుఁగొండ నాఁగఁ దొలుగట్టు నాఁగను, బొడుపుగుబ్బలనఁగఁ బూర్వశిఖరి, పరఁగు గ్రుంకుమెట్టు పడమటికొండ నా, వెలయు నస్తశిఖరి విశ్వనాథ. ౨

టీ. తూర్పుఁగొండ = పూర్వభాగమందుండెడు పర్వతము, తొలుగట్టు = ప్రథమ పర్వతము, పొడుపుగుబ్బలి = సూర్యుఁడుదయించెడు పర్వతము, అనఁగ నీ 3 ను, ఉదయపర్వతమునకుఁ బేళ్లు. గ్రుంకుమెట్టు = సూర్యుఁడస్తమించు పర్వతము, పడమటికొండ = పశ్చాద్భాగమునుండెడుపర్వతము, అన నీ ౨ ను, అస్తగిరిపేళ్లు.

తే. ఒప్పుగిరిపేళ్లు మల గట్టు తిప్ప మెట్టు, కొండ గుబ్బలి నా మీరుకుధరచాప, తాయి నాఁ గల్లనఁగను తా యనంగ, శిల కభిఖ్యలు దగు నిల శేషభూష. 3

టీ. మల, గట్టు, తిప్ప, మెట్టు, కొండ, గుబ్బలి, అన నీ ౬ ను, పర్వతమునకుఁ బేళ్లు. తాయి, కల్లు, తా, అనఁగ నీ ౪ ను, శిలకుఁ బేళ్లు.

తే. పల్లె కొట్టిక కొటిక కుప్పమ్ము నాఁగ, నూరనఁగ గ్రామనామంబు లొప్పుచుండుఁ, బట్టణంబున కాఖ్యలు పరఁగుచుండుఁ, బ్రోలనఁగ వీడనంగను శూలపాణి. ౪

టీ. పల్లె॥ పా॥ పల్లియ, కొట్టిక, కొటిక, కుప్పము, ఊరు, అన నీ ౫ ను, గ్రామముపేళ్లు. ప్రోలు, వీడు, అనఁగ నీ ౨ ను, పట్టణముపేళ్లు.

తే. ఉనికిపట్టు తావు మనికి పట్టిర విల్లు, నెంకి యికట్టునట్టు టెంకి యి

మ్ము, నెలవు గీము నాఁగ నెఱు నివాస దేశంబునకును బేళ్లు చంద్రవతాళి. ౫

టీ. ఉనికిపట్టు, తావు, మనికి, పట్టు, ఇరవు, ఇల్లు, తెంకి, ఇక్క, నట్టు, టెంకి, ఇమ్ము, నెలవు, గీము, అనఁగ ని ౧౩ ను, నివాసస్థానమునకు పేళ్లు.

సీ. తెంకాయచెట్టనఁ టెంకాయ మ్రానన నారికేళం బొప్పు నగనివేశ, మావిమ్రా ననఁగను మామిడిచెట్టన నామ్రభూజంబొప్పు నభ్రకేశ, అత్తిమ్రా ననమేడి యనఁగ నౌదుంబర ధారుణీజం బొప్పు మేరుచాప, యరఁటి యనఁటి నాఁగ నంసుమత్ఫలధారుణీరుహం బగు ధరణీశతాంగ, యలరుఁ దుంబీశలాటు సమాఖ్య లానుగంబు సొరకాయ వదరు నా గరళకంఠ, తాడనంగను దాఁడి నా తాళభూరుహంబునకు నాఖ్యలై యొప్పు నంబికేశ.

టీ. తెంకాయచెట్టు, టెంకాయమ్రాను, అను నీ ౨ ను, నారికేళవృక్షముపేళ్లు. మావిమ్రాను, మామిడిచెట్టు, అన నీ ౨ ను, ఆమ్రవృక్షముపేళ్లు. అత్తిమ్రాను, మేడి, అన నీ ౨ ను, ఉదుంబర వృక్షముపేళ్లు. అరఁటి, అనఁటి అన నీ ౨ ను, కదళీవృక్షమునకు నామంబులు. ఆనుగము, సొరకాయ, వదరు, అన నీ ౩ ను, తుంబీశలాటునామంబులు. తాడు, తాడి, అన నీ ౨ ను, తాళవృక్షము పేళ్లు.

సీ. మొక్క మోక నిసువు మొలక మోసనఁగ నంకురమునకును బేళ్లు కుధరచాప, యిగు రనఁ దలిరు నాఁ జిగురు నాఁ జివు రనఁ బల్లవ నామములు పరఁగు నీశ, మ్రానన జెట్టనమ్రాఁకన భూరుహ నామధేయము లగు వామదేవ. పువుపువ్వు పూ నాఁగఁ బుష్పము విరి యలరనఁ గుసుమాఖ్యలై యలరు నీశ, గుబురు దట్టము జొంపంబు గుంపు తుఱుచు, నాఁగఁ నిబిడంబు పేళ్లొప్పు నందివాహ, వల్లరి సమాఖ్యలగుచు వల్లిలుఁ దీఁగ, తీవ తీవియ తీవె నాఁ ద్రిపురహరి. ౭

టీ. మొక్క, మోక, నిసువు, మొలక, మోసు అన ని ౫ ను,

అంకురముపేళ్ళు. ఇగురు, తలిరు, చిగురు, చివురు, అన నీ ౪ ను, పల్లవము పేళ్ళు. మ్రాను॥ పా॥ మ్రాను, చెట్టు, మ్రాకు, అన నీ ౪ ను వృక్షమునకు నామములు. పువు, పువ్వు, పూ, పుష్పము=పువ్వము, విరి, అలరు, ఈ ౬ ను, కుసుమముపేళ్ళు. గుబురు, దట్టము, జొంపము, గుంపు, తఱుచు, అన నీ ౫ ను, నిబిడముపేళ్ళు. తీగ, తీవ, తీవియ, తీవె॥ పా॥ తీఁగె, అన నీ ౫ ను, లతకుఁ బేళ్ళు.

ఆ. అగ్రమున కభిఖ్య లగుచుండుఁ దుద సుద, కొన యనంగ వృక్షకో
టరమున్న, కలరుఁ బేళ్ళు తొఱ్ఱ తొఱ్ఱి తొఱ్ఱ తొఱ్ఱనాఁగ, నాగ
హార రజతనగవిహార. ౮

టీ. తుద, సుద, కొన, అన నీ ౩ ను, అగ్రమునకుఁ బేళ్ళు. తొఱ్ఱ, తొఱ్ఱి, తొఱ్ఱ. తొఱ్ఱ, అన నీ ౪ ను, వృక్షకోటరమునకుఁ బేళ్ళు.

ఆ. ఇక్షువునకు కభిఖ్య లిచ్చితిఁ గన్నులమ్రాను చెఱకుతియ్యమ్రాను
నంగఁ, దనరు దప యనంగఁ దలవాడె నాఁగఁ దదగ్రమున కభిఖ్య
లగు గిరీశ. ౯

టీ. కన్నులమ్రాను = పర్వములుగలశాఖ, చెఱకు, తియ్యమ్రాను = మధురమైన వృక్షము, అన నీ ౩ ను, ఇక్షువునకుఁబేళ్ళు. దవ, తలవాడె, అన నీ ౨ ను, చెఱకుకొనకుఁ బేళ్ళు.

క. అగుఁ బేళ్ళుత్పలమునకుం, దొగ తొవ గల్వ గలువనఁగఁ దోయజ
మొప్పుం, దగఁ దమ్మి తామ రనఁగా, మొగడన మొగ్గయనఁ దన
రు ముకుళంబు శివా.

టీ. తొగ, తొవ, కల్వ, కలువ, అన నీ ౪ ను, ఉత్పలమునకుఁబేళ్ళు. తమ్మి తామర, అన నివి ౨ ను, కమలమునకుఁబేళ్ళు. మొగడ, మొగ్గ అన నీ ౨ ను, ముకుళమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. ఎసఁగుఁ జెందొవ చెందొగ యెఱ్ఱగలువ, యనఁగ రక్తోత్పలంబు
రక్తాబ్జమొప్పు, నిలను గెందమ్మి కెందామ రెఱ్ఱదామ, రనఁగఁ

చెందమ్మి కెందామరన మహేశా. ౧౧

టీ. చెంగావ, చెందొగ, ఎఱ్ఱగలువ, అన నివి ౩ ను, రక్తోత్పలంబునకుఁ బేళ్లు. కెందమ్మి, కెందామర, ఎఱ్ఱదామర, చెందమ్మి, చెందామర, అనఁగ నివి ౫ ను, రక్తాబ్జమునకుఁ బేళ్లు.

క. గొడుగు గొడు గెల్లియనఁ జెన్నడరును, ఛత్త్రంబు కేతనాహ్వాయ
ములగుఁ, సిడెమనఁగఁ డెక్కెమనఁగాఁ, బడగయనఁ డాలనంగఁ
బర్వతధన్వీ.

టీ. గొడుగు, గొడుగు, ఎల్లి, అను నివి ౩ ను, ఛత్త్రమునకుఁ బేళ్లు. సిడెము, టెక్కెము, పడగ, డాలు, అను నివి ౪ ను, కేతనమునకుఁ బేళ్లు.

క. మఱుఁ గనఁగ నోల మనఁగాఁ, మఱువనఁగాఁ జాటనంగ మాటన
వరుసన్, బరఁగు నివి యెల్లనగోచర, ధరణి నామంబు లగుచు దర్ప
కదమనా. ౧౩

టీ. మఱుఁగు, ఓలము, మఱువు, చాటు, మాటు, ఇవి ౫ ను, కన్నుల కగపడని ప్రదేశమునకు నామములు.

క. పొసఁగుఁ దృణాఖ్యలు పులు నాఁ, గస వనఁగాఁ బూరి యనఁగ
గడ్డి యనంగా, వసుమతిలోఁ, బెన్నంబడు, నసి నస్సెము పైరనంగ
సస్యం బభవా. ౧౪

టీ. పులు, కసవు, పూరి, గడ్డి, అన నివి ౪ ను, తృణమునకుఁ బేళ్లు. నసి, నస్సెము, పైరు, ఈ ౩ ను, సస్యమునకు నామములు.

ఆ. తెలుపు దెల్ల వెల్ల తెలి వెలి నాఁగ నా, హ్వాయములమరు ధవళ
వర్ణమునకుఁ, గప్పు నలుపు కల్ల కఱ యన నాఖ్యలౌ, నీలవర్ణము
నకు నీలకంఠ. ౧౫

టీ. తెలుపు, తెల్ల, వెల్ల, తెలి, వెలి, అన నివి ౫ ను, ధవళవర్ణమునకుఁ బేళ్లు. కప్పు, నలుపు, నల్ల, కఱ్ఱ॥ పా॥ కఱ, అన నివి ౪ ను, నీలవర్ణమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. కెంపు దొగరు దొవను గెంజాయ యెఱుపు వెట్ట, యనఁగ నరుణ
కాంతి కాఖ్యలయ్యె, నరిది పసుపుచాయ యనఁగ హారిద్రవర్ణము
కాఖ్యలగుఁబి నాకహస్త. ౧౬

టీ. కెంపు, తొగరు, దొవను, కెంజాయ, ఎఱుపు, ఎట్ట, అన
నీ ౬ ను, అరుణకాంతికిఁ బేళ్లు. అరిది, । పా। హరిది, పసుపుచాయ,
అన నీ ౨ హారిద్రవర్ణమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. శ్యామవర్ణమునకు నామంబు లగుచుండుఁ, బసరుచాయ యనఁగఁ
బచ్చయనఁగ, వన్నె డాలురంగు వన్నియ జిగిజోతి, చాయ య
నఁగఁ బరఁగు జగతిఁ గాంతి. ౧౭

టీ. పసరుచాయ, పచ్చ, అన నీ ౨ ను, శ్యామవర్ణమునకు నామ
ములు. వన్నె, డాలు, రంగు, వన్నియ, జిగి, జోతి = జ్యోతి, చాయ
ఛాయ, ఈ ౭ ను, కాంతి పేళ్లు.

తే. మానికము లన రతనముల్ మించెసంగు, నవని మాణిక్యములకు
సమాహ్వయములు, మెఱుఁగనఁగను నిగ్గనా మెఱయు దొడరు,
నాఖ్య లుత్కృష్టకాంతికి నభ్రికేశ. ౧౮

టీ. మానికములు, రతనములు, ఈ ౨ ను, మాణిక్యములకుఁ బేళ్లు.
మెఱుఁగు, నిగ్గు, ఈ ౨ ను, ఎక్కువైన కాంతి పేళ్ళు.

తే. జడధిపేళ్ళగు మున్నీరు కడలి సంద్ర, మనఁగ మడుఁగన మడువు
నా హ్రదము దనరుఁ, బరఁగు నాలవసంద్రంబు పాలవెల్లి, జిడ్డుక
డలి పాల్కడలి నాక్షీరజలధి. ౧౯

టీ. మున్నీరు, కడలి, సంద్రము, అన నీ 3 ను, సముద్రమునకు నా
మములు. మడుఁగు, మడువు, అన నీ ౨ ను, హ్రదముపేళ్లు. ఆలవసం
ద్రము, పాలవెల్లి, జిడ్డుకడలి, పాల్కడలి, అన నీ ౫ ను, క్షీరసముద్ర
మునకుఁ బేళ్లు.

క. నంజె యన మడి యనంగను, మంజులకేదారభూమి సమాఖ్యలునౌ

యుం, బుంజెయనఁ జేను పొలమనఁ గంజను మరుభూమిపేళ్లు కా
యజదమనా. ౨౦

టీ. నంజె, మడి, అన నీ ౨ను, కేదారభూమికిఁ బేళ్లు. పుంజె, చేను, పొలము, అను నీ 3 ను, మరుభూమి పేళ్ళు.

క. ధరణిన్ వివరాఖ్య లగున్, బొఱియ కలుఁగు లాఁగ బొక్క బొం
దయనంగా, దరియొడ్డు గట్టనంగాఁ, బరఁగుం దీరంబు పేళ్లు ప్రమథ
గణేశ. ౨౧

టీ. బొఱియ, కలుఁగు లాఁగ, బొక్క, బొంద, అన నీ ౫ ను, బొందపేళ్ళు. దరి, ఒడ్డు, గట్టు, అన నీ 3 ను, తీరమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. అసలనంగను ఱొంపి నానడుసనంగ, బురద నానొప్పుఁ గర్ద
మంబునకుఁ బేళ్లు, భూమికి సమాఖ్యలగు భువి పుడమి నేల, మన్ను
పంటవలంతి నామదనదమన. ౨౨

టీ. అసలు, ఱొంపి, అడుసు, బురద, ఈ ౪ ను, అడుసునకుఁ బేళ్లు. బువి=భువి, పుడమి=పృథ్వి, నేల, మన్ను, పంటవలంతి, ఈ ౫ ను, భూమిపేళ్ళు.

తే. జగిలె యనఁగ నరుఁగు నాగ జగతి నాఁగ, దిన్నె యన వేది కా
ఖ్యలై యెన్నఁదనరు. మిజ్జనంగను మెరకనా మిట్టయనఁగ, నున్న
తక్షితికాఖ్యలై యొప్పు నభవ. ౨౩

టీ. జగిలె ॥పా॥ జగ్గిలె, అరుఁగు, జగతి, తిన్నె, అన నీ ౪ ను వేదికానామములు. మిజ్జు, మెరక, మిట్ట, అన నీ 3 ను, ఉన్నతప్రదేశమునకుఁ బేళ్లు.

తే. తనరు నిశ్రేణి తాపనిచ్చెన యనంగఁ, దెప్పతేపనునాఖ్యల
నొప్పుఁ బ్లవము, పరఁగునోడనఁ గల మనఁ దరణి ధరణిఁ, దరణి
శీతాంశు శిఖినేత్ర ధవళగాత్ర. ౨౪

టీ. తాప, నిచ్చెన, అన నీ ౨ ను, నిశ్రేణికిఁ బేళ్ళు. తెప్ప, తేప

అను నీ ౨ ను, ప్లవమునకుఁ బేళ్ళు. ఓడ, కలము, ఈ ౨ ను, ...
ణకిఁ బేళ్ళు.

తే. కార్ముకం బొప్పు విలు సింగాణి యనఁగఁ, దూణ మొప్పుబత్తళి
నా దొన యనఁగఁ, దరకసంబనఁ బొది యనఁదనరు శరము, కోల
ములికి కమ్మ తూఁపునా శూలపాణి. ౨౫

టీ. విల్లు, సింగాణి, అనఁగ నీ ౨ ను, ధనుస్సునకుఁ బేళ్ళు. బత్తళిక
దొన, తరకసము, పొది, అన నీ ౪ ను, అమ్ములపొదిపేళ్ళు. కోల,
ములికి, అమ్మ, తూఁపు, అన నీ ౪ ను, శరముపేళ్ళు.

తే. తనరుఁ బేళ్ళు తనుత్రాణమునకుఁ గత్తళంబు జోడు, జరాదుప్ప
టంబు బొందళం బనఁగ, నాఖ్యలగు శతాంగంబునకును, దేరు...
నరదము నాఁగ మేరుచాప. ౨౬

టీ. కత్తళంబు, జోడు, జిరా, దుప్పటంబు, బొందళంబు, అనఁగనీ
౫ ను, కవచమునకుఁ బేళ్ళు. తేరు, అరదము = రథము, అనగనీ ౨ను,
రథముపేళ్లు.

క. కన్నా కన్నను దలక, ట్టన్నను మఱి మేలుబాతి యన్నను ధరణీ,
నిన్నియు శ్రేష్ఠముపేళ్లై, యెన్నంబడు రాజసభలనిభదైత్యహరా.
టీ. కన్నాకు, తలకట్టు, మేలుబాతి, అన నీ ౩ను, శ్రేష్ఠముపేళ్ళు.

క. సొమ్మనఁ దొడ వనఁగా రవణమ్మన నగుఁబేళ్ళు భూషణమ్ములకును
హారములకు నగును నభిధానమ్ములు పేరులన సరులునాశికంఠా.
టీ. సొమ్ము, తొడవు, రవణము, అనఁగ నీ ౩ ను, భూషణములకు
బేళ్ళు. పేరులు, సరులు, అను నీ ౨ ను, హారమునకుఁ బేళ్లు.

తే. సరము లెత్తులు దండలు సరు లనంగ, నామధేయంబు లగుఁబుష్ప
దామములకు, వాసనకు నాఖ్యలై యొప్పువలపుకంపు, తావికమ్మన
యనఁగఁ గాత్యాయనీశ. ౨౭

టీ. సరములు, ఎత్తులు, దండలు, సరులు, అనఁగ నివి ౪ ను, పుష్ప

దామములకుఁ, బేర్లు. వలపు, కంపు, తావి, కమ్మన, అన నీ ర నుఁ, వాసనకుఁ బేర్లు.

క. ఒడమెయన సొమ్మనంగా, విడిముడి యన రొక్కమనఁగ విత్తంబునకుం, బుడమిని నామము లగు నివి, యుడురాజ కళావతంసయురగాభరణా. ౩౦

టీ ఒడమె, సొమ్ము, విడిముడి, రొక్కము, అనఁగ నివి రను, విత్తమునకుఁ బేర్లు.

తే. మచ్చులన మిద్దెలనఁగను మాడుగులన, దారునిర్మితగేహముల్ దనరుచుండుఁ, బరఁగు సౌధంబు మేడ యుప్పరిగ యనఁగ, నాగకేయూర మానిమాననవిహార. ౩౧

టీ. మచ్చులు, మిద్దెలు మాడుగులు ॥ పా॥ మాడువులు, ఈ 3 ను, దారునిర్మితగృహముల పేర్లు. ఉప్పరిగ, మేడ, ఈ ౨ను, సౌధముపేర్లు.

తే. పెట్టెయన మందసం బనఁ బెట్ట యనఁగఁ, బెట్టియ యనంగఁ బేటికాభిఖ్య లమరు, మ్రోడనంగను మోటునామొద్దనంగ, వెలయు స్థాణు సమాఖ్యలు విశ్వనాథ. ౩౨

టీ. పెట్టె, మందసంబు, పెట్ట, పెట్టియ, అన నీ రను, పేటికపేర్లు. మ్రోడు, మోటు, మొద్దు, అనఁగ నీ 3 ను, స్థాణువుపేర్లు.

ఆ. విస్తృతాఖ్య లొప్పువిప్పు తనర్పునా, వెడఁద విరివి పఱపు వెడలుపనఁగ, దీర్ఘమునకు నామధేయంబులై యొప్పు, నిడుదచాఁపునిడివి నిడు పనంగ. 33

టీ. విప్పు, తనర్పు, వెడఁద, విరివి, పఱపు, వెడలపు, అననీ ౬ ను, విస్తృతముపేర్లు. నిడుదఁ చాఁపు, నిడివి, నిడుపు, ఈరను, దీర్ఘమునకు బేర్లు.

ఆ. ఈడు దినుసు సాటి మెన దొర సరి జోడు సవతు మాద్రియుద్ధిజత తరంబు, పురుడు నాఁగ సదృశమున కివి యాఖ్యలౌ, వివిధ

గుణసనాథ విశ్వనాథ. ౩౮

టీ. ఈడు, దినుసు, సాటి, ఎన, దొర, సరి, జోడు, సవతు, మాద్రి ॥పా॥ మాదిరి, ఉద్ది, జత, తరంబు, పురుడు, అన నీ ౧౪ ను, సమానమునకుఁ బేర్లు.

తే. పసిఁడి బంగరు బంగారు పైఁడి పొన్ను, జాళువా పుత్తడియనంగ
స్వర్ణ మమరుఁ, దప్తకాంచన మమరుఁ గుందనమునం గడానియప
రంజి నా గజదానవారి. ౩౯

టీ. పసిఁడి, బంగరు బంగారు, పైఁడి, పొన్ను ॥పా॥ హొన్ను, జాళువా, పుత్తడి, అనఁగ నీ ౭ ను, స్వర్ణమునకుఁ బేర్లు. కుందనము, కడాని, అపరంజి, అన నీ ౩ ను, పుటము దీరిన బంగారమునకుఁ బేర్లు.

ఆ. చిదుర తునుక తునియ చిదురుప వ్రక్క పాలనఁగ ఖండమునకు
నాఖ్య లమరుఁ, బ్రోగుగుపవామి ప్రోవుదిట్టయనంగ, రాశికాఖ్య
లగు ధగాశతాంగ. ౪౦

టీ. చిదుర, తునుక, తునియ, చిదురుప, వ్రక్క, పాలు, అను నీ ౬ ను, ఖండమునకు బేర్లు. ప్రోగు, కుప్ప, వామి, ప్రోవు, తిట్ట, అననీ ౫ ను, రాశికిఁ బేళ్ళు.

క. ఈస్థావరవర్గం గడు, నాస్థగ వినఁ జదువ వ్రాయ నవనీస్థలిలో,
నాస్థాణుపకృప నఖిల శుభస్థితులును జనుల కొదవు భాసురలీలన్.

తిర్యగ్వర్గు.

సీ. నెమ్మిదమోము మెకంబుజడల మెకంబెనుఁగులగొంగ మెకములకోల
మునామి, తెల్లడాలు మెకంబు తేఁనోటిమెకము సింగంబునా బొబ్బ
మెకం బనంగఁ, బరఁగును మృగరాజు పసిదిండి పులి మెకంబులతిం
డిపోతు చాఱలమెకంబు, ముష్వన్నె మెక మన నివ్వసుంధరయందు
వ్యాఘ్రంబునకు సమాఖ్యలు చెలంగుఁ, బుట్టకూడు దిండిపోతన
వెనుక చూపులమెకంబునాఁగ నెలువనంగ, నెలుఁగు నాఁగ మొ

ర తెలుపు మెంకబునా, భల్లుకంబు దనరు ఫాలనేత్ర.

టీ. వెడఁదమోము మెకము = విశాలముఖముగలమృగము, జడలమెకము=జటలుగలమృగము, ఏనుఁగులగొంగ= గజములనుగొట్టునది, మెకములకొలముసామి= మృగకులాధిపతి, తెల్లజాలు మెకము=ధవళకాంతిగలది, తెఱనోటిమెకము= తెఱచియుండెడు నోరుకలది, సింగము బొబ్బమెకము=బొబ్బలువేసెడు మృగము, అన నీ ర యు, సింహమునకుఁ బేళ్ళు. పసిదిండి=పశువులనుభక్షించునది, పులి, మెకంబులతిండిపోతు=మృగములను భక్షించునది, చాఱలమెకము=చాఱలుగల మృగము, మువ్వన్నెమెకము=మూఁడువన్నెలుగలది, ఈ గి ను, వ్యాఘ్రమునకుఁ బేళ్ళు. పుట్టకూడుదిండిపోతు=పుట్టకూడుతినువది, వెనుకచూపుల మెకము=పశ్చాద్దృష్టిగలది, ఎలువు, ఎలుఁగు, మోర తెలుపుమెకము=ముఖమందు తెలుపుగలమృగము, ఈ గి ను, భల్లుకమునకుఁ బేళ్ళు.

క. పలుగొమ్ముల మెకమనఁగా; నిల నెక్కుడు మెకమనంగ నేనుఁగనఁగాఁ, బలువంజమెకము నాఁ జేగలమెక మన గౌరనంగఁ గరి యొప్పు శివా. ౨

టీ. పలుగొమ్ములమెకము=దంతములే కొమ్ములుగాఁగల మృగము, ఎక్కుడుమెకము=అధిష్టింపయోగ్యమైనమృగము; ఏనుగు, బలువంజకము ॥పా॥ బలుహజ్జమెకము=బలువైన పాదములుగలమృగము, చేగలమెకము=హస్తము (తొండము) గలమృగము, గౌరు, అన నివి ౭ను, గజమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. వాజికి సమాఖ్యలగుఁ దేజి వారువంబు, మావు గుఱ్ఱంబు తట్టువ వావురంబు, కత్తిలాని బాబా జక్కి తత్తడి యన, విగత భవపాశ కాశీ నివేశయీశ. 3

టీ. తేజి, వారువము, మావు, గుఱ్ఱము, తట్టువ, వావురము, కత్తిలాని, బాబా, జక్కి, తత్తడి అన నివి ౧౦ యును, అశ్వమునకుఁ బేళ్లు.

క. తగ రేడిక పొట్టేలన, నగు మేషసమాఖ్య నెనిమిదడుగుల మెక మేసుఁ
గొంగసూఁడనగా, జగతిఁ శరభాఖ్యలొప్పుఁ జంద్రార్కధరా.

టీ. తగరు, ఏడిక, పొట్టేలు, అన నివి 3 ను, మేషమునకుఁ బేర్లు. ఎనిమిదడుగుల మెకము=అష్టపాదములుగల మృగము, ఏనుఁగుగొంగ సూఁడు=సింహమునకువిరోధి, అన నివి 2ను, శరభమృగమునకుఁ బేర్లు.

క. సంగతి నుష్ట్రాఖ్యలు నొప్పొం గడు నొంటె లన లొట్టిపిట్టలనఁగ
సారంగాఖ్య లలరు నిఱ్ఱు లనఁగా జింక లన లేళ్ళునాసర్వజ్ఞా. ౫

టీ. ఒంటెలు, లొట్టిపిట్టలు, అన నివి 3 ను, ఉష్ట్రమునకుఁ బేర్లు. ఇఱ్ఱులు, జింకలు, లేళ్లు, అన నివి 3 ను, సారంగములకుఁ బేర్లు.

క. నులిగొమ్ములమెక మిఱ్ఱన, నిలమృగమున కొప్పుఁ బేరు మృగి లేఁడి
యనఁగ, వెలయును రెంటికి, దగు నాఖ్యలు జింక యనఁగ నీశ,
యంబరకేశా. ౬

టీ. నులిగొమ్ముల మెకము=మెలిగొనుచుండెడు కొమ్ములుగల మృగము ఇఱ్ఱి, అన నీ 2 ను, మగజింకపేర్లు. లేఁడి, అన నీ 1 యు, ఆఁడుజింకకు పేరు. జింక, అనునది యీకిని బేరు.

తే. పసులు తొడుకులు పసరముల్ పసియనంగఁ, బశువులకుఁ రు సనా
ఖ్యలై పరగు నాలపోతు బసవఁడు గిబ్బ యాఁబోతనంగి, వృషభ
మున కాఖ్యలై యొప్పు వృషభవాహా. ౭

టీ. పసులు, తొడ్కులు, పసరములు ॥పా॥ పసలములు, పసి, అన నీ ౪ ను, పశువులకుఁ బేర్లు. ఆలపోతు=పశువులకుఁ బతి, బసవఁడు, గిబ్బ, ఆఁబోతు, అన నీ ౪ ను వృషభమునకుఁ బేర్లు.

సీ. తొట్టిపట్టు లనఁగి దొడ్లనఁగా నివి గోష్ఠదేశమునకుఁ గోఁలులనఁగ
కదుపులు మొదవులు పసుపులు మందలు నాధేనుగణ మొప్పునగ
నివేశ, యిలరు నాఖ్యలు లేఁగ లనఁదూడలనఁ గ్రేపులన వత్సము
లకును ధనదమిత్ర, యావనగా గిత్తయనఁ జొడు కన మొద వన

ధేనునామముల్ దనరు నభవ, యుక్షమునకు సమాఖ్యలై యొప్పు చుండు, గిత్తయెద్దనఁ గోడె నాఁ గృత్తివాస, యాలనఁగ ధేనువుల కాఖ్య యలరు చుండు, శైలజానాథ ప్రమథ సంచయసనాథ. ౮

టీ. తొట్టిపట్టులు, దొడ్లు, అనఁగా నీ ౨ ను, గోవులుండెడు స్థానమునకుఁ బేళ్ళు. కదుపులు, మొదవులు, పదువులు, మందలు, అనఁగనీ ౪ ను, ధేనుసమూహామునకుఁ బేళ్లు. లేఁగలు, దూడలు, క్రేపులు, అనఁగా నీ 3 ను, వత్సములకుఁ బేళ్ళు. ఆవు, గిడ్డి, తొడుగు, మొదవు, అననీ ౪ ను, గోవులపేళ్లు. గిత్త, ఎద్దు, కోడె, అన నీ 3 ను, ఉక్షమునకుఁ బేళ్లు ఆలు, ఈ ౧ యు, ధేనువుల పేరు.

తే. అలరుఁ గుందేలు చెవులపో తనఁగ శశక, మొప్పుఁ బొడలమెకంబు నా దుప్పి యనఁగఁ, గాలికొమ్ములమెక మనంగను ధరిత్రి, రామ నామమృగంబు ధరాశతాంగ. ౯

టీ. కుందేలు, చెవులపోతు, అన నీ ౨ ను, శశమునకుఁ బేళ్లు. పొడల మెకము=మచ్చలుగలది, దుప్పి కాలికొమ్ములమెకము=సాంద్రశృంగము లుగల మృగము, అనఁగ నీ 3 ను, రామనామ మృగమునకుఁ బేళ్ళు.

తే. దుంత యెనుపోతు జముసెక్కిరింత దున్న, యనఁగ మహిషంబునకు సమాహ్వయములమరుఁ, బరఁగు నెనుపెంట్లు గేదెలు బఱ్ఱెలెనుము, లనఁగ మహిషీసమాఖ్యలు ధనదమిత్ర. ౧౦

టీ. దుంత, ఎనుపోతు, జముసెక్కిరింత=యమునివాహనము, దున్న, అన నీ ౪ ను, మహిషంబునకుఁ బేళ్లు. ఎనుపెంట్లు, గేదెలు, బఱ్ఱెలు, ఎనుములు, అన నీ ౪ ను, మహిషీనామములు.

తే. పక్కి పులుఁగు పిట్టయనంగఁ బక్షియొప్పు, గఱులు ఱెక్కలుచట్టువలెఱక లనఁగ, బక్షముల కివి పేళ్లగుఁ బర్ణములకు, నాఖ్య లగు లాఁపు లనఁ నీక లనఁగ నీశ. ౧౧

టీ. పక్కి, పులుఁగు, పిట్ట, అన నీ 3 ను, పక్షికిఁ బేళ్లు. గఱులు,

ఱెక్కలు, చట్టుపలు, ఎఱకలు, అన ౪ ను, పక్షములకు నామములు. లావులు, ఈఁకలు, అన నీ ౨ ను, పర్ణములకు నామములు.

సీ. తొలకరికలుగుపుల్గులునల్వ తేజీలునాలునీరును నేరుపఱుచుపులుఁగు,
లంచలు తెలిపిట్టలన నొప్పుహంసలు క్రౌంచముల్ దనరారుఁ గొం
చ లనఁగఁ, గొక్కెరా లనఁగను గొక్కు లనంగను గొక్కెర లనఁ
గను గొంగ లనఁగఁ, బరఁగు నభిఖ్యలు బకవిహంగములకు నట్టువ
పులుఁగు నాఁజుట్టుపులుఁగు, నాఁగ నెమ్మన నెమిలినా నమ్మి యనఁ
గఁ, గేకికిసమాఖ్యలగుఁ జంచరీకములకు, నాఖ్యలుజమిలిముక్కా
లియనఁగ దేఁటి, యనఁగఁ దుమ్మెద నానీశ యభ్రకేశ. ౧౨

టీ. తొలకరికలుగుపుల్గులు=వర్షాకాలమునకుఁ బరాఙ్ముఖములయ్యెడుపక్షులు, నల్వతేజీలు బ్రహ్మకు వాహనములు, పాలునీరును నేరుపఱుచు పులుఁగులు క్షీరోదకములను వేఱుపఱుచునట్టిపక్షులు, అంచలు, హంసలు, తెలిపిట్టలు, తెల్లనిపక్షులు,అన నీ ౫ ను, హంసలకు నామములు. కొంచలు, ఈ ౧ యు, క్రౌంచపక్షులకుఁ బేరు. కొక్కెరాలు, కొక్కులు, కొక్కెరలు, కొంగలు, అన నీ ౪ ను, బకములకుఁ బేళ్ళు. నట్టువపులుఁగు నాట్యమును జేయుపక్షి, జుట్టుపులుఁగు సిగగలపక్షి, నెమ్మి, నెమిలి, ॥పా॥ నెమిలి, నమ్మి, అన నీ ౫ ను, కేకికినామములు. జమిలి ముక్కాలి=ఆరుపాదములుగలది, తేఁటి, తుమ్మెద, అన నీ ౩ ను, భ్రమరము పేళ్ళు.

తే. పరఁగు నెక్కిలు కూకీలు పల్లటీలు, పావురాలును బకదార్లు పావు
రములు, నాఁగఁ గలరవపక్షి బృందములపేళ్ళు. పంకజాతాక్షసన్మి
త్ర ఫాలనేత్ర. ౧౩

టీ. ఒక్కిలు, కూకీలు, పల్లటీలు, పావురాలు, బకదార్లు, పావురములు, అన నీ ౬ ను, కలరవపక్షుల పేళ్ళు.

తే. పుడమిలోఁ బలఁ జదువుల పులుఁగనంగ, జిగురు విల్కాని తేజినాఁ

దాగరుముక్కు, పులుఁగనఁగఁ బచ్చఱెక్కలపులుఁ గనంగఁ, జిలు
కయన నొప్పుఁ గీరంబు శ్రీమహేశ. ౧౪

టీ. చదుపులపులుఁగు=చదువులు గలపక్షి, చిగురువిలుకాని తేజి=మన్మథునివాహనము, తొగిరుముక్కుపులుఁగు — యెఱ్ఱనిముక్కుగలపక్షి, పచ్చఱెక్కలపులుఁగు=పచ్చని ఱెక్కలుగలపక్షి, చిలుక, అన నీగిను, కీరమునకుఁ బేళ్లు.

తే. బట్టికాఁ డన గొరవంకపిట్ట యనంగఁ, బరఁగు శారిక యేట్రింత ప
సులపోలిగాఁడు, కాఁకటిమూగ నాఁగను జెలంగు, నిల భరద్వాజ
విహగంబు నీలకంఠ. ౧౫

టీ. బట్టికాఁడు ॥పా॥ బట్టుకాఁడు, గొరవంకపిట్ట, అన నీ ౨ ను, శారికకుఁ బేళ్లు. ఏట్రింత, పసులపోలిగాఁడు, కాఁకటిమూగ, అన నీ 3 ను, భరద్వాజపక్షికిఁ బేళ్లు.

తే. జాలె డేగనఁ గురుజు నా సాళ్వ మనఁగఁ, గఱుజు నాఁగను జల
కట్టె యనఁగ, వేసడం బనఁగ గిద్దు నా నోరణం బనంగ, శ్యేనభే
దంబు లగు మహాసేనజనక. ౧౬

టీ. జాలె, డేగ, గురుజు, సాళ్వము, కఱుజు, జలకట్టె, వేసడము, గిద్దు, ఓరణము, ఈ ౯ యును, శ్యేనవిశేషములకుఁ బేళ్లు.

తే. కోటఁ డనఁగను గూబనా ఘూక మమరుఁ, జిఱుతగూబయనంగఁ
బసిండికంటి, యనఁగ సకినాలపులుఁ గన నలరు చుండుఁ, బృథివిఁ
గనకాక్షి యనుపక్షి శ్రీమహేశ. ౧౭

టీ. కోటఁడు, గూబ, అన నీ ౨ ను, ఘూకమునకుఁ బేళ్లు. చిఱుతగూబ=చిన్నగూబ, పసిఁడికంటి=బంగారమువంటి నేత్రములుగలది, సకినాలపులుఁగు=శకునములపక్షి, అన నీ3ను, కనకాక్షియను పక్షికిఁ బేళ్లు.

తే. పాఁసు సప్పంబు నిడుపఁడు పడగదారి, గాలిమేఁతరి విసదారి కా
నరాని, కాళ్లు యదిచిల్వ వీనుల కంటిపుట్ట, పెట్టె పట్టనఁ జనునహి
పేళ్లుభర్గ. ౧౮

టీ. పాము, సప్పము= సర్పము, నిడుపఁడు=దీర్ఘముగా నుండునది, పడగదారి=పడగను ధరించినది, గాలిమేఁతరి=వాయుభక్షణము సేయునది, విసదారి=విషమును ధరించినది, కానరాని కాళ్లయది=అదృశ్య పాదములు గలది, చిల్వ ॥పా॥ చిలువ, వీనులకంటి=చెవులేకన్నులుగాఁ గలది, పుట్టపట్టిపట్టు=వల్మీకమును పట్టియుండు నివాసముగాఁ గలది, అనఁగ నీ ౧౧ యు, సర్పమునకు నామములు.

క. ఇల నెంచ రుధిరమున కాఖ్యలు నల్ల యనంగ నెత్తురనఁ ధరిత్రిన్,
బొల యీరు వెఱచి నంజుడు, పొలసన నివి పరఁగు మాంసమున
కు మహేశా. ౧౯.

టీ. నల్ల, నెత్తురు, అనఁగ నీ ౨ ను, రుధిరమునకుఁ బేళ్లు. పొల, ఈరువు, ఎఱచి, నంజుడు, పొలసు, అన నీ౫ను, మాంసమునకుఁ బేళ్లు.

క. భర్గుఁడు కాశీనిలయుఁడు దుర్గాపతి యొసఁగు ముదముతో నీ వర్గము లిఖించినఁ జదివిన, మార్గత్వము లణఁచి సంపదలు నిత్యంబున్.

—

నానార్థవర్గు.

క. కలుపనఁ బేరగు దధికిం, గలుపన సస్యంబు లోని గాదము పే
రౌ * వెలుఁగం గంపకోటను, వెలుఁగందురు ప్రభను జనులు
విశ్వాధిపతీ. ౧

టీ. కలుపు, ఇది దధికిని, పైరులోనికసవునకును బేరు. వెలుఁగు ఇది కంపకోటకును, కాంతికిని పేరు.

క. మానవులనందగు హాయములు, మావులనంబరఁగు నామ్రమహీజంబు
లిలం, దావులన స్థల మొప్పును, దావులనఁగ వాసనలకుఁ దగుఁ
బేరు శివా. ౨

టీ. మావులు, ఇది గుఱ్ఱములకును, మామిడిచెట్లకునుఁ బేరు. తావులు, ఇది స్థలములకును, వాసనములకును పేరు.

* ఇది అరసున్న గలయప్పుడు ప్రభకును, అరసున్న లేనప్పుడు కంపకోటకును బేరగును.

క. ఇమ్మహిలోపలఁ బేరగుఁ, గొమ్మయనన్ వృక్షశాఖకును భామిని
కిం దమ్ములనం బేరగుఁ, బద్మమ్ముల కను జన్ములకును దరుణేం
దుధరా. 3

టీ. కొమ్మ, ఇదివృక్షశాఖకును, స్త్రీకిని పేరు. తమ్ములు, ఇది ప
ద్మములకును, అనుజులకును పేరు.

క. ఇమ్ములఁ బేరగుఁ దాటంకమ్ములకున్ లేకలకునుగమ్ములనన్ నామ
మ్మదగుఁ గంఠాభరణమ్మునకును లతకుఁ దీఁగెనా గాశీశా. ౪

టీ. కమ్మలు, ఇది తాటంకములకును, జాబులకును పేరు. తీఁగె, ఇది
కంఠాభరణమునకును, లతకును పేరు.

క. చెల్లును బేళ్ల ధరలోఁ, దాళ్లన సూత్రంబులకు దాళంబులకుం,
గోళ్లనఁ గుక్కుటములకును, బేళ్లగు ఖట్వాంగములకుఁ బేళ్లగు
నభవా, ౫

టీ. తాళ్లు, ఇది సూత్రములకును, తాళవృక్షములకును పేరు. కో
ళ్లు, ఇది కుక్కుటములకును, మంచముకోళ్లకును పేరు.

క. చామ యన సస్యమునకును, భామినికిని నాఖ్యయగుచుఁ బరఁగుధ
రిత్రిన్, నామములగుచును వెలయును, జాములనన్ జన్మములకు
భంగమ్ములకున్. ౬

టీ. చామ, ఇది సస్యవిశేషమునకును, స్త్రీకిని పేరు. జాములు, ఇది
జన్మములకును, భంగపెట్టుటకును పేరు.

తే. దంట యనఁగ నభిఖ్యయై తనరు చుండు, జగతిలోపలఁ బ్రౌఢకు
యుగళమునకుఁ బఱ పనఁగ నభిఖ్య యగుచుఁ బానుపునకు, విస్తృతము
నకు శైలనివేశ యీశ. ౭

టీ. దంట, ఇది ప్రౌఢస్త్రీకిని, జంటకును పేరు. పఱపు, ఇది పాను
పునకును, విస్తృతమునకును నామము.

క. కొలియనఁగా నగు నామంబులు, పూర్వంబునకు సుషిరమునకును

ధరలోఁ, వెలి యనఁగ బహిర్ధవళంబులకును, నామంబు శేషభూషా
విభూషా. ౮

టీ. తొలి, ఇది పూర్వమునకును, రంధ్రమునకును పేరు. వెలి, ఇది బయలునకును, ధవళవర్ణమునకును పేరు.

క. నెమ్మి యనఁ వంజులవృక్షమ్మునకుఁ బ్రీతికిని సుఖస్థితికిని నామ
మ్ముగఁ దగు నతిధీర యహమ్మతి జనదూర పన్నగాధిపహారా. ౯

టీ. నెమ్మి, ఇది వంజులవృక్షమునకును, నెమలికిని, సుఖముగా నుండుటకును పేరు. ౯

క. పాలం బేరగు చుండును, బాలనఁగా క్షీరమునకు భాగంబునకుం,
గాలనఁ బేరగు నాలవ, పాలికిఁ బాదంబునకును బాలేందుధరా.

టీ. పాలు, ఇది క్షీరమునకును, భాగమునకును పేరు. కాలు, ఇది నాలవపాలికిని, పాదమునకును పేరు. ౧౦

క. మేలన శుభంబు పేరగు, మేలనను పరికిని గూరిమికినిం బేరౌ, మేలన
మెచ్చునఁ బల్కిన, యాలాపంబునకు నాఖ్య యగు జగధీశా. ౧౧

టీ. మేలు, ఇది శుభమునకును, మీఁదికిని, కూరిమికిని, మెప్పుచేతఁ బలికినమాటకును పేరు.

క. ధారుణిఁ బేరు వహించును, బూరుగు నా నూఁదువాద్యమును శా
ల్మలియుం, బేరన నభిధానంబగు, హారమునకు నామమునకు
నంబరకేశా. ౧౨

టీ. బూరుగు, ఇది ఊఁదునట్టి వాద్యమునకును, శాల్మలీ వృక్షమునకును పేరు. పేరు, ఇది హారమునకును, నామధేయమునకు పేరు.

క. కప్పన నీలిమ పేరగుఁ, గప్పనఁగా నింటిమీఁది కసవుకుఁ బేరౌఁ,
గొప్పనఁ దగుఁ జూపాగ్రము, నొప్పగు ధమ్మిల్లమును గృహహో
పరియు శివా. ౧౩

టీ. కప్పు, ఇది నలుపువర్ణమునకును, ఇంటిమీఁదికసవునకును పేరు. కొ

ప్పు, ఇది పెంటికొనకును, స్త్రీలకొప్పునకును, ఇంటినడికొప్పునకును పేరు.

క. ఒక భూరుహమునకును ధమనికిఁ బేరగుఁ గ్రోవిఁ యనఁగ నెఱి న ట్టులనే, ఆకభూజమునకు నధరమునకుఁ బేరగు మోవి యనిన నగరాట్చాపా. ౧౪

టీ. క్రోవి, ఇదికురవకవృక్షమునకును, గొట్టమునకును పేరు. మోవి, ఇది ఒకవృక్ష విశేషమునకును, అధరోష్ఠమునకును పేరు.

క. చప్పు లనఁగా నభిధానము, లప్పు షద్రుచులకును ముత్తియపు నెత్తుల కుఁ, భువిలోపల నామము లగు, గవులన గుహలకునుఁ బూతి గంధంబునకుఁ. ౧౫

టీ. చప్పలు, ఇదిషడ్రుచులకును, ముత్యములయెత్తునకును పేరు. గవులు, ఇది పర్వతగుహలకును, దుర్గంధమునకును పేరు.

తే. ఆఖ్యమై యొప్పు ధరణిలో నపరదివసమునకు ఛత్రింబునకు నెల్లి అనెడి నుడువు, జక్కియనుపేరు పరఁగును సైంధవాబునకు ఘుర ట్టంబునకును గందర్పదమన. ౧౬

టీ. ఎల్లి, ఇది అపరదివసమునకును, ఛత్రిమునకును పేరు. జక్కి, ఇది గుఱ్ఱమునకును తిరుగలికిని పేరు.

తే. ఆడెనుమాట నటియించె ననుటకును, వచించె ననుటకు మఱి యునిందించె ననుట, కాఖ్యయగుచును శోభిల్లు నాలునాఁగ, గోవు లకు భార్యకును పేరగుఁ మహేశ. ౧౭

టీ. ఆడెను, ఇది నటియించె ననుటకును, వచించె ననుటకును, నిం దించె ననుటకును పేరు. ఆలు, ఇది గోవులకును, భార్యకును పేరు.

సీ. రజత పునః పదార్థములకు నభిధాన మగు వెండి యన బంతియనఁ గఁ గందుకమునకు శ్రేణికి నమరు నాహ్వయముగా దండ యనం బుష్పదామమునకు, నంతికంబునకు, పేరగు దొరయన నాఖ్యయగుఁ సదృశమునకునవనిపతికి, నస్త్ర సంఖ్యకు, నహమ్మనుటకునాహ్వయముం

బగు నేననఁగ సరియనఁగ సదృశ, మునకు సమసంఖ్యకును నామ
ముగ నెసంగు, గొంతనఁగ నాహ్వయం బగుఁ గుక్కుటాసనంబు
నకుఁగంథమునకును నల్లయనిన, రక్తనీలాఖ్యయై యొప్పు రాజ
మకుట. ౧౭

టీ. వెండి, ఇది రజతమునకును, పునః పదార్థమునకును పేరు. బాతి, ఇది కందుకమునకును, శ్రేణికిని పేరు. దండ, ఇది పుష్పమాలకును, సమీపమునకును పేరు. దొర, ఇది సమానమునకును, రాజునకును పేరు. ఏను, ఇది పంచసంఖ్యకును, నేననుటకును పేరు. సరి, ఇది సమానమునకును, సమసంఖ్యకును, పేరు. గొంతు, ఇది కుక్కుటాసనమునకును, కంఠమునకును పేరు. నల్ల, ఇది నెత్తురునకును, నీలవర్ణమునకును పేరు.

సీ. తీరంబునకు ధరిత్రీధరంబునకు సమాఖ్యయై యొప్పు గట్టనఁగ నీశ,
కేతువునకుఁ గాంతికిని సమాహ్వయ మగుడా లనంగను మేఘశైల
చాప, శౌర్యధుర్యునకు లాంఛనమునకును నామ మగు బిరుదనఁగఁ
బన్నగవిభూష, గూబ నా నాఖ్య యాఘూకంబునకుఁ గర్ణమూ
లంబునకు నవిముక్తనిలయ,యంతికంబునకును సమూహంబునకును
నామమై యొప్పుఁ జేరువ నాఁగ నభవ, సమభిధానమై యొప్పుఁ
బిశాచమునకుఁ, బవనమునకును గాలి యన్పలుకు రుద్ర. ౧౮

టీ. గట్టు, ఇది నద్యాదితీరమునకును, పర్వతమునకును పేరు. డాలు, ఇది ధ్వజమునకును కాంతికిని పేరు. బిరుదు, ఇది శూరునికిని, లాంఛనమునకును పేరు. గూబ, ఇదిఘూకమునకును, కర్ణమూలమునకును పేరు. చేరువ, ఇది సమీపమునకును, సమూహమునకును పేరు. గాలి, ఇది పిశాచమునకును, వాయువునకును పేరు.

క. ఇలలోపలనామంబగు, బలుకులు నాశకలములకు భాషణములరుణ,
నెల యన నభిధానం బగు, జలజాదిక మాసమునకు శైలనిశాంతా.

టీ. పలుకులు, ఇది తునియలకును, వచనములకును పేరు. నెల, ఇది చంద్రునికిని, మాసమునకును పేరు.

సీ. అంతర్హితుం డయ్యె ననుటకు నాగతుం డయ్యె ననుటకుసమాఖ్య యగుచు, నలరును విచ్చేసె ననుట యాంబరకేశ నెఱిసమాహ్వాయ మగుఁ గఱచె ననఁగ, నభ్యాస మొనరించె ననుటకు దండపీడ మొనర్చె ననుటకు నయుగనయన, వెలయుఁ దత్పక్షిరమునకు నభిజ్ఞకు నాఖ్యమై యానవాలనుట యీశ, పఱచె ననఁగ సమాఖ్య యగా బాధచేసెఁ, బరిచలితుం డయ్యె ననుటకుఁ బాండురాంగ, పరఁగ మోహించె ననుటకుఁ బరిమళించె, ననుట కొప్పును వలచెనా నళికనేత్రి. ౨౧

టీ. విచ్చేసెను ॥పా॥ వేంచేసెను, ఇది అదృశ్యుఁడయ్యె ననుటకును, వచ్చెననుటకును పేరు. కఱచెను, ఇది అభ్యసించె ననుటకును, కొఱికె ననుటకును పేరు. ఆనవాలు, ఇది కాఁగిన పాలకును, చిహ్నమునకును పేరు. పఱచెను, ఇది భంగపఱిచె ననుటకును, పలాయితుండయ్యెననుటకును పేరు. వలచెను, ఇది మోహించెననుటకును, పరిమళించెననుటకును పేరు.

సీ. ఆనె నంట సమాఖ్య యగాను వహించెఁ బానము చేసె ననుటకు నగనివేశ, చషకంబునకును దంష్ట్రకు నాఖ్య యగుఁ గోర యనఁగ శశాంక కళావతంస, మొక్కలీఁ డనఁగఁ గొమ్ములులేనికరికిముష్కరునకుఁ బేరగు గరళకంఠ, మరకతచ్ఛవికి నంబరమున కగుఁ బేరు పచ్చడం బనిన నంబానకళత్రి, క్షితిని మరగీపతికి వృత్తశిలకునామధేయమై యొప్పు గుండు నాఁ ద్రిపురహరణ, నామమౌ నొక్కసస్యంబు నకును లోపమునకు కొఱ్ఱ యనంగ నంబుదనిభాంగ. ౨౨

టీ. ఆనెను, ఇది భరించెననుటకును. పానముచేసెననుటకును పేరు. కోర, ఇది గిన్నెకును, కోరపంటికిని పేరు. మొక్కలీఁడు ఇదికొమ్ములు లేనియేనుఁగునకును, ముష్కరునికినిపేరు. పచ్చడము, ఇదిమరకతకాంతికిని, అంగవస్త్రమునకునుపేరు గుండు, ఇదిమగగుఱ్ఱమునకును, గుండుఱాతికిని పేరు. కొఱ్ఱ, ఇది ఒకపైరునకును, తక్కువకును పేరు.

సీ. తాల్పునాఖ్యను వఘా ధమ్మిల్లభారంబుఁ గోణంబు మూలనాఁ గు
ధరచాప, కొఱయను నాఖ్యచేఁ గొఱలు లోపంబు మనోజ్ఞవస్తువు
దక్షయజ్ఞమథన, నెఱి హేయపడియె నన్వేషించె ననురెంటి కాఖ్య
శరా గోసె నా నసితకంఠ, నర సెనాఁ బే రగునార్తివారించె విము
గ్గించె ననుటకు మదన దమన, చరణమునకు నధః ప్రదేశంబునకు
సమాఖ్యయై యొప్పు నడుగు నా నళికనేత్ర, మహిని బేరగు మంకుఁ
బ్రమాణికంబునకును భాషకు బాస నా నగనివేశ. ౨౩

టీ. మూల, ఇది స్త్రీలకొప్పునకును, విదిక్కునకును పేరు, కొఱ, ఇది తక్కువకును, మనోజ్ఞవస్తువునకును పేరు. గోసెను, ఇది అసహ్యించుకొనెను, వెతికెను, అను రెంటికిని పేరు. అరసె ఇది బాధను పోగొట్టె ననుటకును, విచారించె ననుటకును పేరు. అడుగు, ఇది పాదమునకును, క్రింది ప్రదేశమునకును పేరు. బాస, ఇది ప్రమాణమునకును, భాషకును, పేరు.

సీ. నాగవాస మన ఘుంటా ప్రతీకమునకు వేశ్యలకగుఁ బేరు విశ్వనాథ, నాము వహా నండంబు నకు నంధకునకును గుడ్డనంగను రాప్యకుధ రనిలయ, చర్మ వాద్యమున కుష్ణమునకుఁ బేరగు నుడుకని యెడునా ఖ్య యొనుబమరుట, యభిధానమగు మేడి యన హలాంగమునకు దుంబరమునకును ధూతకలుష, కల్లనఁగ శిల సురయు నా గరళ కంఠ, పరఁగు నాఖ్యయు లాంగలపద్ధతికిని, శ్రేణికిని జాలనంగ భాసిత సితాంగ, వారిధినిషంగ కాశీనివాసలింగ. ౨౪

టీ. నాగవాసము, ఇది ఘుంటావయవమునకును, వేశ్యలకును పేరు. గుడ్డు, ఇది అండమునకును, అంధకునికిని పేరు. ఉడుకు, ఇదిచర్మవాద్యమునకును, ఉష్ణమునకును పేరు. మేడి, ఇదినాగేటియవయవమునకును, అత్తిచెట్టునకును పేరు. కల్లు, ఇది ఱాతికిని, సురకును పేరు. చాలు, ఇది నాఁగేటి చాలునకును, బంతికిని పేరు.

తే. జననికిని మాతృజననికి జనక జనని, కాఖ్య యగు నవ్వ యనంగ నార్యాసహాయ, భగినికిని జనకునకు నాహ్వయము దనరు, నప్ప యనంగను జంద్రరేఖావతంస. ౧౫

టీ. అవ్వ, ఇది తల్లికిని, తల్లితల్లికిని, తండ్రితల్లికిని పేరు, అప్ప, ఇది అక్కకును, తండ్రికిని పేరు.

క. పోతనగఁ బరగుఁ మహిషము, భూతలమునఁ బురుష మృగము బురుషఖగంబుం, దాతన ధాతృపితామహ, మాతామహులకును నగు సమాఖ్య మహేశా. ౧౬

టీ. పోతు, ఇదిమహిషమునకును, పురుషమృగమునకును, పురుషపక్షికిని పేరు. తాత, ఇది బ్రాహ్మకును, తండ్రితండ్రికిని; తల్లితండ్రికిని పేరు.

క. పుడమిని బేరు వహించును, వడిగలవాఁ డనఁగ శౌర్యవంతుడు జవియుర్, నడు మన నవలగ్నముఁ జెన్న డరఁగ మధ్యస్థలంబు నగు నగధన్వీ. ౧౭

టీ. నడిగలవాఁడు, ఇది శౌర్యము గలవానికి, వేగముగల వానికిని పేరు. నడుము. ఇది కౌనునకును, మధ్యప్రదేశమునకును పేరు.

క. ఎద యనఁగఁ బరఁగు భీతికి, హృదయమునకు వక్షమునకునిల జోడ నఁగా, నది దనరు నామ మగుచును, సదృశమునకు వర్మమునకుఁ జంద్రార్ధధరా. ౧౮

టీ. ఎద, ఇదిభయమునకును, మనస్సునకును, ఱొమ్మునకును పేరు. జోడు, ఇది సమానమునకును, కవచమునకును నామము.

క. నానార్థవర్గ మిది సన్మానముతో దీనిఁ జదివినను వ్రాసిననామానఘుల కబ్బు నెప్పుడు, నానార్థంబులును విశ్వనాథుని కరుణన్. ౧౯

గద్య. ఇది శ్రీమదేకామ్రమంత్రిపుత్త్రి కౌండిన్యగోత్ర పవిత్రసదారాధిత మహేశ్వర పైడిపాటి లక్ష్మణకవి ప్రణీతంబైన యాంధ్రనామ సంగ్రహం బను నిఘంటువునందు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

మొత్తము పద్యములు ౨౦౪.

	మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA104B111
పుస్తకం పేరు	ఆంధ్రనాటక సంగ్రహము
తారీఖు	25-10-24
ముందు అట్ట	నో
వెనుక అట్ట	నో
మొత్తం పేజీలు	69
పెద్ద సైజు పేజీలు	నో
ఖాళీ పేజీలు	నో
లేని పేజీలు	నో
తయారు చేసినది	kasimbi
పేజీలు విడదీసినది	kasimbi
స్కాన్ చేసినది	Naveen
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యనివి	
తప్పులు	నో
పరిస్థితి	Good